

reconstructie

Herinrichting van het buitengebied van Salland en Twente

Gebiedsvisie en actieplan Waterland Wierden

Pilot reconstructie Zuidwest-Twente

oktober 2003

Gebiedsvisie en actieplan Waterland Wierden

Pilot Reconstructie Zuidwest Twente

H.J. de Graaf
W. Tolkamp [†]
O.C.H. de Kuijer

30 September 2003
2^e druk, maart 2005

Voorwoord

Begin 2002 kregen wij, de Werkgroep Waterland Wierden, van de Streekcommissie Zuidwest Twente het verzoek om voor de buurtschappen Rectum-Ypelo de Reconstructie uit te werken. Uitgangspunt daarbij was dat de landbouw de drager van het gebied is en dat ook blijft. Daarnaast moesten maatschappelijke behoeften als waterwinning, retentie en natuur worden ingepast en moest handhaving van de leefbaarheid in de buurtschap worden veiliggesteld. Geconstateerd was dat al deze doelen alleen kunnen worden ingevuld als bij de inrichting zou worden ingezet op meervoudig ruimtegebruik. Alleen zó zijn voortschrijdende problemen als het gebrek aan gronden, de belasting van het milieu, te weinig economisch perspectief en verdere verschralling van de leefbaarheid te voorkomen. Onduidelijk was echter hoe dit in een concrete situatie vorm gegeven moest worden.

Het project diende daarom als pilot voor andere projecten in de Reconstructie om duidelijk te maken hoe toepassing van Meervoudig Ruimtegebruik inhoudelijk en procesmatig vorm moet krijgen.

In dit voorwoord willen wij weergeven hoe wij terugkijken op proces en inhoud en hoe het vervolg eruit moet zien.

Wij constateren dat de inrichting van een gebied via meervoudig ruimtegebruik goed mogelijk is, als een zorgvuldig en open proces plaatsvindt met alle betrokkenen. De door ons ontwikkelde werkwijze zien wij als perspectiefrijk voor andere projecten in de Reconstructie.

In voorliggende gebiedsvisie geven wij op hoofdlijnen aan hoe de komende jaren de versterking van de landbouw in Rectum-Ypelo gecombineerd kan worden met waterwinning, modern waterbeheer en de verdere ontwikkeling van de buurtschappen. Wij constateren dat door het combineren van functies op een areaal minder ruimte nodig is en betere exploitatieresultaten zijn te behalen.

In het actieprogramma is een uitgebreide lijst van acties benoemd die partijen hebben aangedragen om de visie vorm te geven. Wij zien onszelf als een ingewerkt team met als verdere taak om de visie en de acties in nauwe onderlinge en externe afstemming verder uit te werken.

Hieronder gaan wij dieper in op de wijze waarop wij deze visie tot stand hebben gebracht en deze willen uitvoeren.

Proces: groeien naar creatieve uitwisseling van belangen

Kennis, vertrouwen en creativiteit zijn de sleutelwoorden geweest in het gezamenlijke proces waarin wij de Gebiedsvisie voor de buurtschappen Rectum-Ypelo hebben vormgegeven.

Kennis was het startpunt voor het nadenken over de visie: het ging daarbij om kennis van eigen toekomstwensen voor het gebied en zeker ook om inzicht in de wensen die anderen voor het gebied hebben. Er is door alle partijen, soms zelfstandig, soms gezamenlijk, intensief verkend hoe de buurtschappen er op langere termijn uit zouden moeten zien. Het meest vergaand was daarbij de verkenning die de landbouw, gesteund door de hele Werkgroep, heeft uitgevoerd: alle boeren in het gebied zijn benaderd om –via een vertrouwenspersoon– hun mening te geven over de toekomst. Tot ons grote genoegen hebben ze ook alle bijgedragen aan deze inventarisatie en leverden zij daarmee een solide basis voor de richting van de visie. Wij wilden naar een uitvoerbaar plan, dus was de mening van de bewoners van de buurtschappen over hun toekomst van groot belang. Om hiervan goed kennis te krijgen zijn zij intensief bij de vormgeving van de visie betrokken: bij de ontwerpessies hebben wij, naast de vertegenwoordiging vanuit de buurtschappen in de Werkgroep, doelbewust meerdere bewoners uitgenodigd. De verdere uitwisseling heeft plaatsgevonden via een dialoogavond over de hoofdlijnen en een informatieavond over het conceptresultaat.

Door intensief overleg, dat niet altijd gemakkelijk was maar steeds gevoerd is vanuit een oprechte houding, ging de kennis ten aanzien van elkaars standpunt en toekomstwensen langzaam maar zeker over in

begrip en respect hiervoor en de (culturele) achtergronden daarbij. Dit kostte tijd en was gebaat bij de continuïteit in de deelname aan de Werkgroep.

In de loop van het proces ontstond zo het *vertrouwen* dat nodig is om te geven en te nemen. Vertrouwen dat het mogelijk maakte om vanuit acceptatie dat waterwinning, retentie en natuur nodig zijn, te zoeken naar de beste manier om deze in te passen in de buurtschappen. Vertrouwen ook, dat niet overvraagd werd in compensatiegrond of verwervingskosten, maar dat aarzeling over meervoudig gebruik gevoed werd vanuit –terechte- zorg over effecten op bedrijfsinkomsten op de lange termijn.

De locatie van het puttenveld voor waterwinning is een goed voorbeeld van afstemming op basis van vertrouwen: de locatie op de kaart is geen toeval, noch de vooropgezette voorkeur van Vitens. Het is het resultaat van overleg tussen Landinrichting Rijssen, GLTO, WRD en Vitens, om te komen tot een locatie die -binnen waterleidingtechnische kaders- optimaal inpasbaar is in de landbouwstructuur van de buurtschappen als geheel, de waterhuishouding en de bijzondere (natuur)waarden van het gebied.

Met name bij het zoeken van meervoudigheid in grondgebruik is met *creativiteit* te werk gegaan. Sturingsvragen als: ‘wat heb je de ander te bieden’ en ‘wat heb je van een ander nodig’ bleken goede leidraad voor het loslaten van gebaande kaders en het vinden van nieuwe combinaties, zoals een transferium voor recreanten op een verontreinigd perceel, dat landbouwkundig niet te gebruiken is. Wij hebben ons daarbij nog niet direct sterk laten beïnvloeden door technische en fysieke beperkingen, noch door regelgeving. De verdere uitwerking zal dus ook nog creativiteit vragen, maar het toekomstbeeld is lonkend genoeg om daar aan te werken.

Resultaat: 400 ha ‘bespaard’ en nu al uitvoeringswinst

Wij zijn van mening dat wij hebben voldaan aan onze opdracht: door de inzet van meervoudig ruimtegebruik kon de extra grondclaim worden teruggebracht van zo’n 500 tot 140 ha. Dit bleek mogelijk doordat op circa 400 ha, via –nog uit te werken- dienstverleningscontracten, meervoudig gebruik zal gaan plaatsvinden. Deze contracten variëren van afspraken tussen vier partijen over viervoudig(!) ruimtegebruik tot vergoedingen voor lagere grondwaterstanden en vergoeding voor een mooi landschap via het in stand houden van houtwallen.

Wij zijn ook van mening dat het eindproduct van onze activiteiten gedurende het laatste anderhalf jaar verder gaat dan de lokale inhoudelijke uitwerking van meervoudig ruimtegebruik zoals neergelegd in dit rapport. Het totale resultaat is eigenlijk driedelig:

- de Gebiedsvisie en het actieprogramma zelf. Door de intensieve interactie met de buurtschappen zien wij dit als een zeer uitvoerbaar plan; sterker nog: met de uitvoering van landschapsversterking kan vandaag nog worden begonnen;
- een sterk gevoel van saamhorigheid; dit maakt het voor alle partijen logisch om eigen activiteiten af te stemmen op anderen. Ook maakt dit de visie concreet: het gaat niet om vlakken en pijlen op een kaart, maar om de eigen toekomst en die van mensen en organisaties die je hebt ontmoet! Zo bleek de landinrichting Rijssen enkele malen bereid te wachten met de wenszittingen om andere partijen gelegenheid te geven zaken uit te werken en bleek het (nog) niet realistisch om buffergebieden in eigendom te laten bij de huidige, agrarische eigenaars. Hierdoor zal het plan van toedeling sterk aan kracht winnen: de ruimteclaims voor de komende jaren zijn nu concreet in beeld en kunnen worden ingepast, in plaats van op vrij korte termijn weer te leiden tot versnippering;
- concreet resultaat in uitvoering is misschien wel het meest verrassende deelresultaat tijdens deze visiefase. De locatiekeuze voor het puttenveld is er één van; enkele andere zijn: de aankoop van gronden door partijen in de Werkgroep teneinde de zo noodzakelijk grondmobiliteit op gang te krijgen en de aanpassing van het tracé van de Doorbraak ter hoogte van het Mokkelengoor.

Vervolg: samen verder

Wij constateren dat met het verschijnen van deze visie het werk nog niet gedaan is, wij zijn net begonnen. Het door alle partijen beoogde eindbeeld ligt er, maar de weg er naar toe vraagt nog, uitvoeringswerk op veel onderdelen, ontwikkelingswerk en onderlinge afstemming. Niet voor niets is er een uitgebreid actieprogramma.

Wij zijn van mening dat de uitvoering in onderlinge afstemming tussen partijen moet worden opgepakt. Alleen als wij regelmatig samen blijven overleggen en werken, blijft de saamhorigheid en de kennis in stand die nodig is om plannen blijvend op elkaar af te (kunnen) stemmen. Juist deze afstemming bleek de afgelopen tijd de basis voor winst.

Wij willen deze afstemming graag voor onze rekening nemen, wij voelen ons een ingespeeld team. Daarom vragen wij van de Reconstructie continuering van haar ondersteuning. Van besturen van deelnemende partijen vragen wij de intentie uit te spreken, om met het proces dat nu gestart is de uitvoering in te gaan. Om te beginnen zullen wij kleinere acties gaan uitvoeren, waarvoor trekkers en middelen beschikbaar zijn en zullen wij lopende trajecten (landinrichtingen, Doorbraak, m.e.r. waterwinning) blijven afstemmen. Tegelijk moeten wij goede afspraken maken over de grote onderdelen: wie doet en betaalt wat en wanneer worden zaken opgepakt.

De visie is weliswaar het einde van de pilot, maar moet het begin zijn van een ontwikkeling waarin de buurtschappen en overige partijen actief aan de slag gaan om het gebied Waterland Wierden een goede toekomst te geven als leefbaar landelijk gebied met een agrarische hoofdfunctie.

De Werkgroep,

A. Ten Thije, Gemeente Wierden/voorzitter
A.J.M. Jansen, Vitens/secretaris (tot 8-03)
B. Meeuwissen, Vitens/ Tauw, secretaris (v.a. 8-03)
A.F. Kiers, Gemeente Wierden
R. A. P. Te Wierik, Gemeente Wierden
A.D. Ooms, GLTO Wierden
H. Brummelman, GLTO (tot 8-03)
A. Hoornsman, GLTO (v.a. 8-03)
F. Bonnema, Vitens (v.a. 8-03)
G. W. Tuinstra, DLG
H. M. Meenhuis, Plaatselijk Belang Rectum-Ypelo
V. Bremmer, Plaatselijk Belang Rectum-Ypelo
J. Maassen van den Brink, Landinrichting Rijssen
L. F. Heitbrink, Waterschap Regge en Dinkel
M. Knigge, Landschap Overijssel
C. J. M. Ooms, Provincie Overijssel
T. Klomphaar, Staatsbosbeheer

Inhoud

VOORWOORD	2
SAMENVATTING	7
1 INLEIDING	10
1.1 Kader	10
1.2 Het gebied.....	11
1.3 Ambitie	11
1.4 Kansen	12
1.5 Beleidskaders en initiatieven.....	12
1.6 Overzicht	13
2 GEZAMENLIJKE AANPAK	15
2.1 Fasering van het proces.	15
2.2 De beoogde producten	15
2.3 De stappen	16
3 SECTORALE WENSEN EN AMBITIES	18
3.1 Landbouw	18
3.2 Natuur	19
3.3 Waterbeheer.....	20
3.4 Waterwinning	21
3.5 Cultuur en Landschap.....	22
3.6 Archeologie en Cultuurhistorie	22
3.7 Recreatie en toerisme	23
3.8 Wonen, werken, verkeer en vervoer	24
4 DE OPGAVE EN TOEKOMSTBEELD	25
4.1 Ruimte gevolgen van sectorale wensen.....	25
4.2 De opgave.....	25
4.3 Toekomstbeeld Waterland Wierden 2020	26
5 ONTWIKKELINGSVISIE	28
5.1 Essenlandschap.....	28
5.2 Visie de Stadsrand	32
5.3 Visie Coulissenlandschap	33
5.4 Visie Houtwallenlandschap	34
5.5 Visie Buurtschap 't Ekso	36
5.6 Meervoudig gebruik en dienstverlening.....	37
6 ACTIEPROGRAMMA EN INDICATIE FINANCIERINGSBEHOEFTE EN KOSTEN.....	40

Samenvatting

Gebiedsomschrijving en situatieschets

Waterland Wierden is een aantrekkelijk open weidegebied waarin de melkveehouderij het beeld bepaald. Het is een cultuurlandschap met beken, houtwallen en historische landschapselementen als essen. De landbouw wil kunnen groeien. Tegelijk speelt ook de maatschappelijke wens om ruimte te creëren voor waterwinning, retentiegebied, herstel van (agrarische) natuurwaarden, recreatie, woonwijken, infrastructuur en het behoud van cultuurhistorie en archeologische waarden.

De ambitie bij de ontwikkeling van het gebied is om voor alle gewenste gebiedsfuncties winst te behalen. Meervoudig gebruik van het gebied is hierbij de strategie. Dat vraagt om maatwerk in het realiseren van de juiste fysieke omstandigheden (water en grond), de inrichting, de bedrijvigheid en het feitelijk gebruik. De kaders daarvoor worden gegeven door onder meer de reconstructie. Het gebied is daarbinnen een pilot. Daarnaast vormen de wensen en activiteiten van betrokken partijen, bewoners en gebruikers van het gebied het zoekkader. Belangrijke kaders zijn verder het landbouwontwikkelings-, waterwinnings- en het provinciaal (natuur)beleid. Andere kaders bij het zoeken naar integrale oplossingen zijn: de Landinrichtingen Rijssen en Enter, de aanleg van de A35 en N36, de woonwijk Zuidbroek en de Reggevisie.

De aanpak

Er is een aanpak gekozen waarin betrokken organisaties, bewoners en ondernemers gezamenlijk een visie en actieplan hebben ontwikkeld. Het heeft daarmee de aanpak gevolgd zoals die is ontwikkeld in het kader van het programma Meervoudig Duurzaam Landgebruik (zie het rapport 'Gebiedsontwikkeling hoe pakken wij dat aan? KDO-aanpak', 2002). Kenmerkend in de aanpak is dat partijen samen in werkbijeenkomsten, ontwerpessies en dialoogavonden stap voor stap vorm geven aan de ontwikkelingsvisie en actieplan. Leidend daarin was de werkgroep Waterland Wierden, waarin alle belanghebbenden waren vertegenwoordigd (zie titelblad). De werkgroep begon met het op een rij zetten van wensen zonder deze direct te vertalen in wie welke hectare zou moeten krijgen. Wensen zijn op kaart gezet zodat zichtbaar werd waar wensen van partijen bij elkaar komen en meervoudig gebruik voor de hand ligt als oplossingsstrategie. In een eerste gezamenlijke ontwerpessie met de werkgroep aangevuld met ondernemers en enkele bewoners uit het buurtschap is gekeken hoe daaraan verder inhoud is te geven wat betreft inrichting en gebruik (de vraagkant). Dat resulteerde in een conceptontwerpschets die vervolgens in een dialoogavond is besproken met het gehele buurtschap. Ideeën over aanvulling en een aanscherping zijn vervolgens verwerkt. In een tweede ontwerpessie met een zelfde brede vertegenwoordiging is dieper ingegaan op de gewenste bedrijvigheid en mogelijkheden vanuit de bedrijven om te voorzien in de wensen van partijen. In een tweede dialoogavond is een en ander doorgesproken. De schets, ideeën over bedrijfsontwikkeling en de landbouwverkenning zijn samen vertaald in een pakket van actiepunten.

Sectorale wensen en ambities

De *landbouw* heeft hier duidelijk toekomst, maar voor toekomstige uitbouw, verbreding en/of extensivering is grond nodig. Dat levert een hoge gronddruk. De ruimteclaims van andere gewenste functies in het gebied maken de gronddruk nog groter. De ambitie van de sector is ook in de toekomst duurzaam en rendabel te kunnen boeren zonder nadelige invloed van andere ruimte eisende activiteiten.

De *natuurdoelen* worden onder meer gegeven door de provinciale ecologische hoofdstructuur. Ze gaan over herstellen, uitbreiden en versterken van natuur rond de beken. Dit wordt nieuwe natuur genoemd. Daarnaast gaat het om agrarische natuur in de randen en op percelen (kruidenrijk gras en hooiland).

De *waterbeheerwensen* gaan over het voorkomen van verdroging en inundatie; het handhaven van gunstige grondwaterstanden voor landbouw, stad en natuur, het verlagen van de afvoerpieken in de Regge in natte perioden en de bescherming van de grondwaterkwaliteit. Daar hoort retentie langs de beken bij.

De doelen bij de *waterwinning* zijn levering van betrouwbaar en kwalitatief goed drink- en industriewater op een duurzame manier met zo gering mogelijke bijeffecten. Verder een zo eenvoudig mogelijke zuivering. De ambitie is om de functie waterwinning daar waar mogelijk te koppelen met functies als landbouw, landschap, retentie, recreatie en natuur.

Voor *cultuur en landschap* is het van belang te richten op het versterken van de historische landgoedstructuur, cultuurhistorische punten en plekken.

Bij *archeologie en cultuurhistorie* is de ambitie de beperkingen die beschermden archeologische waarden met zich mee brengen om te zetten in economische voordelen voor het gebied door extensieve recreatie en toerisme rond deze plekken te bevorderen.

Bij *recreatie en toerisme* is de ambitie meer recreatieve voorzieningen, maar wel goed ingepast in de agrarische bedrijvigheid en het landschap. Zo moet het platteland een economische impuls krijgen en daarmee de leefbaarheid vergroten.

'*Wonen, werken, verkeer en vervoer*' gaat over een goede ontsluiting van het gebied voor ondernemers en bewoners, maar het gaat ook over veilige verbindingen en terugdringing van sluipverkeer. Gevraagd wordt om meer woon- en werkmogelijkheden voor de buurtschapsbevolking door onder meer gebruiken te maken van bestaande bebouwing (rood voor rood).

De opgave

De opgave is te komen tot een ontwikkeling waarin de landbouw drager van het gebied blijft. De kosten voor uitplaatsing dienen beperkt te worden door een slimme combinatie van landgebruik waarbij zaken als waterwinning en waterberging, (genieten van) natuur en landschap en behoud van cultuurwaarden wordt gecombineerd om de schaarse ruimte optimaal te gebruiken (meervoudig ruimtegebruik).

Toekomstvisie

In de toekomst is Waterland Wierden een agrarisch cultuurlandschap met vele gebruiksmogelijkheden. De kwaliteitsimpuls is zo groot dat de oprukkende bebouwing is gestopt. Dit is mede het gevolg van een groep van intensief samenwerkende belanghebbenden waaronder een groot aantal sterke landbouwbedrijven die gezamenlijk staan voor het groen en open houden van het gebied. De kwaliteitsverbetering voor natuur en landschap trekt liefhebbers en heeft gezorgd voor een breed draagvlak voor het gebied en daarmee voor een leefbaar gebied. De versterking van de landschappelijke kwaliteit zorgt voor extra inkomsten in de recreatie sector. Er wordt gebruik gemaakt van de rood voor rood regeling om meer woon- en werkgelegenheid te bieden voor de lokale bevolking (onder meer de starters).

Er is een gezamenlijk (exploitatie)plan opgezet met maatwerk (betalingen en contracten) voor verschillende deelgebieden waar functies als landbouw, waterbeheer, natuur en recreatie bij elkaar komen. Daarnaast is er een samenwerkingsverband dat zorgt voor een duurzame op elkaar afgestemde ontwikkeling in wonen (rood), waterwinning (blauw), natuur (groen) en aantrekkelijkheid voor de recreant en bewoner (geel).

Actieprogramma

Het toekomstbeeld is aantrekkelijk maar niet vanzelf bereikbaar. Daar is veel inspanning voor nodig. Er is door de werkgroep een actieprogramma opgesteld gebaseerd op het geschetste toekomstbeeld. Daarin wordt allereerst ingezet op structuurverbetering van de landbouw. In dat kader wordt gezocht naar een landschappelijke en economisch duurzame inpassing van waterbeheer, waterwinning, versterking landschap en natuur, behoud en herstel cultuurhistorische en archeologische waarden, vergroting leefbaarheid en exploitatie door recreatie en toerisme. Vanwege het meervoudige gebruik in verschillende deelgebieden gaat een deel van het programma over het organiseren van het gebruik en financiering van de groene, blauwe en gele diensten. Daar hoort bij het uitwerken van individuele ontwikkelingstrajecten voor bedrijven in die gebieden (verkaveling, bedrijfsgrooteontwikkelingen en inpassing van diensten). Vraag naar en aanbod van goederen en diensten komen bij elkaar in deze projecten en er wordt integraal naar oplossingen gezocht.

Daarnaast zijn ondersteunende acties ter verfraaiing van het landschap opgenomen en ter vergroting van de leefbaarheid. Deze acties zijn binnen het breder kader en in onderlinge afstemming op te pakken in het kader van het actieprogramma Plaatselijk belang, de Landinrichtingen en nieuw op te zetten projecten. Het actieprogramma met de beoogde trekkers en financiers zijn te vinden aan het eind van dit document (Tabel A en B) evenals een indicatie van de totale kosten (Tabel C).

1 Inleiding

1.1 Kader

Ontwikkelen van het landelijk gebied richt zich meer en meer op de combinatie van landbouw met natuur, waterwinning, wateropvang, landschap, recreatie, cultuurbehoud en nieuwe functies zoals onder andere zorg. Daarbij hoort de vraag hoe het gewenste gezamenlijke gebruik is te realiseren. Ook voor het gebied Waterland Wierden is deze uitdaging aan de orde.

Milieu en marktontwikkelingen vragen ingrijpende veranderingen in het agrarische gebruik en maken het zoeken naar nieuwe inkomstenbronnen noodzakelijk. Meer behoefte aan het opvangen en vasthouden van water doet een beroep op de creativiteit van de agrarische ondernemer om met hogere grondwaterstanden, en met beloning voor deze blauwe dienst, economisch rendabel te ondernemen.

Al deze ontwikkelingen samen vragen van betrokken partijen het toekomstperspectief voor het platteland te zoeken in meervoudig gebruik van de ruimte om zo in de verschillende behoeften te kunnen voorzien. De Streekcommissie Zuid-west Twente van de Reconstructie Overijssel heeft dit onderkend en daarom gemeente Wierden verzocht het voortouw te nemen in een pilot om dit meervoudig ruimtegebruik voor de buurtschappen Rectum-Ypelo samen met alle belanghebbenden vorm te geven. Uitgangspunt daarbij is dat de landbouw de drager van het gebied is en dat moet blijven.

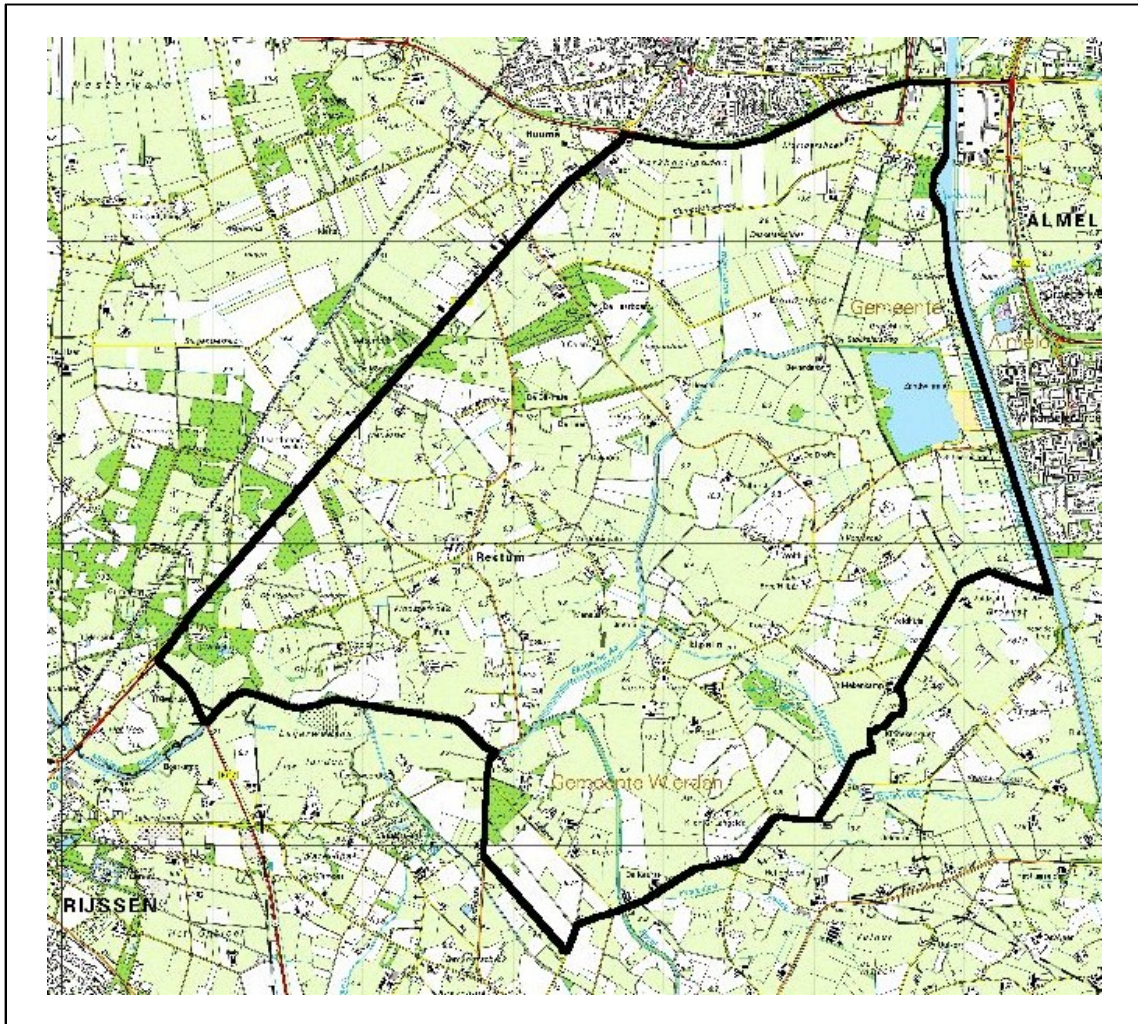
Doel van de gezamenlijke aanpak is het bieden van perspectief aan de landbouw en het creëren van nieuwe vitale economische dragers voor de gebied als geheel. Basis daarvoor is het behoud en de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit van het gebied (groen, blauw en aantrekkelijk) en een actieve bijdrage van alle partijen. Belangrijkste uitdagingen zijn het bundelen van het gebruik en het maken van werkbaar inhoudelijke, organisatorische en financiële afspraken daarbij. En het bieden van voldoende toekomstperspectief voor agrarische bedrijven om in de bijbehorende groene en blauwe dienstverlening te stappen.

De inspanningen van de afgelopen tijd hebben geleid tot een toekomstbeeld voor Waterland Wierden waarin *landgebruiksmogelijkheden, inrichting, bedrijvigheid en (gebieds)gebruik* op elkaar zijn afgestemd. Daarin zijn ook opgenomen de ideeën voor verbetering van de leefbaarheid van het gebied waaraan thans al in praktijk wordt gewerkt door de betrokken partijen zoals het Plaatselijk Belang. De werkgroep heeft geconstateerd dat een gezamenlijk proces goed mogelijk is en dat het resultaat loont.

De ontwikkelingsvisie heeft handen en voeten gekregen in de vorm van een ontwerpschets en een bijbehorend actieplan dat gaat over investeren in het creëren van gebruiksmogelijkheden, inrichting en aankleding, bedrijvigheid en exploitatie en stimuleren van het gebruik. De acties gaan over het hele gebied (in samenhang met de directe omgeving) of over deelgebieden en plekken en objecten. Veel acties vragen om een gezamenlijke aanpak door de betrokken partijen, bijvoorbeeld als het gaat om de gebieden waar landbouw samen komt met natuur, water en/of recreatie. Andere acties zoals aanleg van paden zijn op te pakken in het kader van de landinrichting Rijssen en Enter. De werkgroep ziet het als haar taak om de visie en acties verder uit te werken in een uitvoeringsplan.

1.2 Het gebied

Waterland Wierden is voornamelijk een open weidegebied waarin de melkveehouderij het beeld bepaald. Het gebied wordt doorsneden door onder meer de Regge en Eksosche Aa en het wordt omringd door de stedelijke bebouwing van Wierden, Almelo en Rijssen. In het westen wordt het begrensd door de Rijssensestraat en in het oosten is de fysiek logische grens het Twente kanaal. In het zuidelijk deel omvat het de Buurtschap Ypelo-Rectum.

1.3 Ambitie

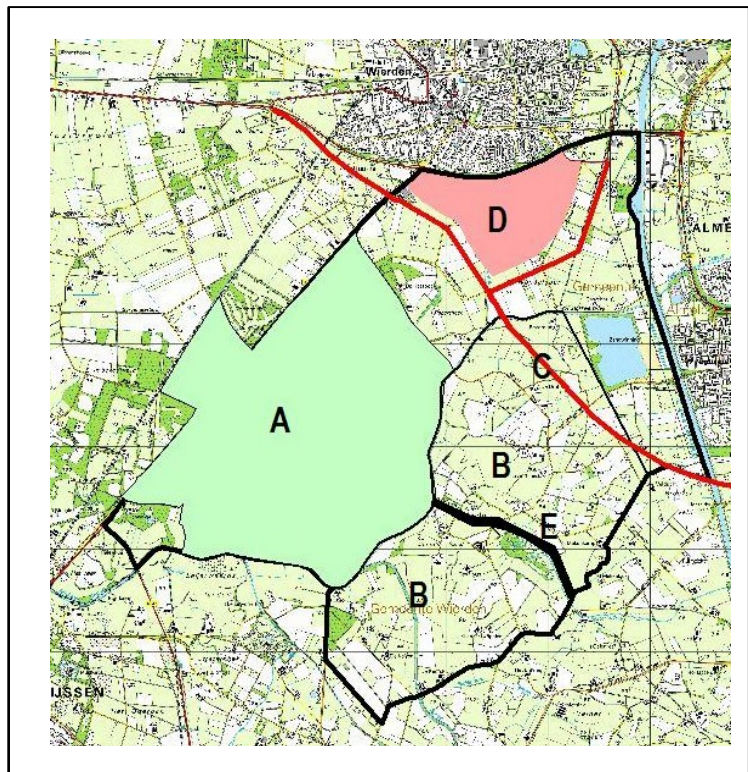
De landbouw is drager van het plangebied en dat moet zo blijven. Dat wil zeggen dat er ruimte moet zijn om te groeien en zo continuïteit te waarborgen. Maar ook dat er expliciet wordt gekozen voor een grens aan de verstedelijking van het gebied ten noorden van de nieuwe rijksweg. Tegelijk speelt ook de wens om ruimte te creëren voor waterwinning, buffergebied, retentiegebied, herstel van natuur- en landschapswaarden, recreatie, woonwijken, infrastructuur en het behoud van cultuurhistorie en archeologische waarden. Er wordt dus veel van het gebied verwacht. Al dat gebruik combineren kan nu nog maar in beperkte mate. De ambitie is met de herinrichting van het gebied voor alle gewenste gebiedsfuncties winst te behalen.

1.4 Kansen

Het gebied ten zuiden van Wierden biedt daar ook kansen toe. Als landbouwgebied zijn de productieomstandigheden redelijk (goed), maar behoeven wel verbetering. Er zijn mogelijkheden voor waterwinning. Het kent onder andere een rijke cultuurhistorie, archeologische vondsten van internationale betekenis, aantrekkelijk open landschap met beken, essen, houtwallen en kopakkers en koeien in de wei. Velen vinden dit mooi! En ze vinden dat het mooi moet blijven of nog mooier moet worden. Het unieke karakter van het gebied moet worden versterkt. Dat biedt tevens kansen voor het aanboren van nieuwe (recreatie) markten en het vergroten van de leefbaarheid. Kortom een krachtige sociaal-economische impuls is nodig (met nieuwe diensten en markten). Meervoudig gebruik van de kwaliteiten van het gebied is hierbij de strategie. Dat vraagt om een maatwerk in het realiseren van de juiste fysieke omstandigheden (water en grond), de inrichting, de bedrijvigheid en het feitelijk gebruik. Van de overheid vraagt het een actief beleid gericht op het creëren van ruimte voor het combineren van functies zoals recreatie en landbouw. Knellende regels met betrekking tot bijvoorbeeld stank en verblijfsrecreatie dienen meer naar de geest van de wet dan naar de letter inhoud te krijgen. Waarbij voorop staat dat de landbouw niet in de (toekomstige) bedrijfsontwikkeling wordt belemmerd. Het moet de landbouw ook mogelijk worden gemaakt om een bijdrage te kunnen leveren aan de ontwikkeling van nieuwe economische dragers.

1.5 Beleidskaders en initiatieven

Waterland Wierden is een pilotproject in de reconstructie. De belangrijkste beleidskaders zijn dan ook de uitgangspunten van de reconstructie en het bestaande provinciale beleid. Centraal daarin staat dat het gebied is aangewezen als verwevingsgebied met kansen voor landbouw en natuur. Daarnaast vormen ook de wensen en activiteiten van betrokken partijen, bewoners en gebruikers van het gebied een zoekkader. Beleidskaders bij het zoeken naar integrale oplossingen zijn: de landinrichtingen Rijssen (in uitvoering; A) en Enter (in voorbereiding; B), de aanleg van de A35 en N36 (C), de woonwijk Zuidbroek (D), de Reggevisie (E) en het structuurplan van de gemeente Almelo. Zoekrichtingen worden ook ingegeven door de noodzaak de waterwinning veilig te stellen.

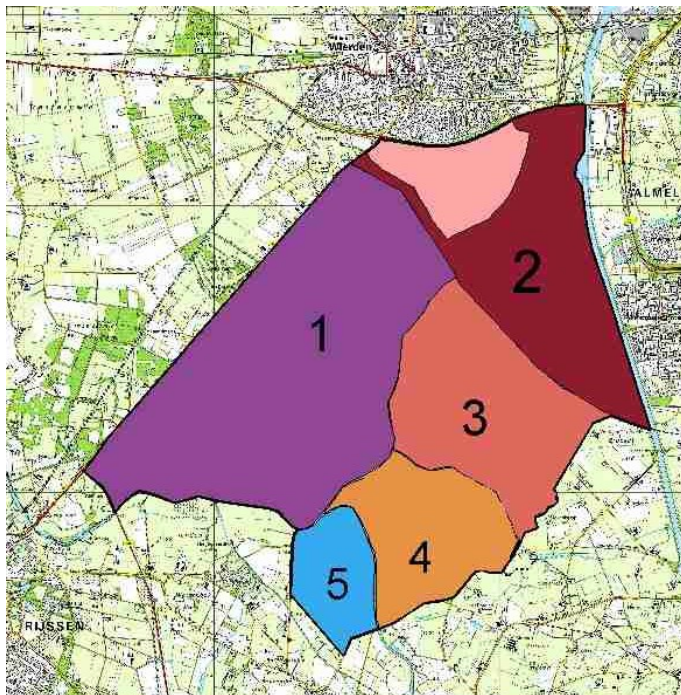

1.6 Overzicht

Als eerste volgt een overzicht van de gekozen aanpak (hoofdstuk 2). Daarna de resultaten. Dat begint met een overzicht van de sectorale doelen, ontwikkelingen en ambities (hoofdstuk 3). Wij laten vervolgens zien dat er een grote ruimtebehoefte is, formuleren op basis daarvan de opgave en schetsen een toekomstbeeld (hoofdstuk 4). Wij gaan daarbij in op:

- o grondgebruik (landbouw, landbouw met agrarische natuur, natuurlandbouw etc.);
- o inrichting (heggen, houtwallen etc.);
- o bedrijvigheid (gangbare landbouw, extensieve landbouw, landschapsbedrijf, recreatiebedrijven);
- o exploitaties (betalingen subsidies en markten);
- o gebiedsgebruik/ruimte gebruik door burgers, bewoners, eigenaren, e.a.

Aan de hand van de visiekaart (bijlage 1) beschrijven wij de gewenste ontwikkelingen voor verschillende deelgebieden (hoofdstuk 5). Wij hebben die getypeerd als: Essen-, Coulissen- en Houtwallenlandschap, de Stadsrand en de Buurtschap 't Ekso. Uit de beschrijving van ontwikkelingen volgen het programma van de Werkgroep en de acties die nodig zijn om de visie te realiseren (hoofdstuk 6). De acties zijn zoveel mogelijk gekwantificeerd in termen van hectaren, kilometers en aantallen. Een indicatie van de financiële opgave wordt als laatste gegeven (hoofdstuk 7). Op de volgende bladzijde worden een aantal termen beschreven die in dit rapport worden gebruikt.

De gebiedsindeling met de verschillende deelgebieden:

- 1 Essenlandschap
- 2 Stadsrand
- 3 Coulissenlandschap
- 4 Houtwallenlandschap
- 5 Buurtschap 't Ekso

Waterbeheer

Buffer	Aangewezen gebied waarin een groot deel van het jaar water wordt ingelaten met als doel het beperken van de invloed van de waterwinning op de omgeving. Het land staat plas-dras. Er zijn vijvers. Verdrogingeffecten elders worden daardoor verminderd.
Retentie	Het gedurende korte tijd vasthouden van oppervlaktewater in een aangewezen gebied met als doel het opvangen van piekafvoeren en het realiseren van juiste waterpeilen in het omliggende gebied. Het opvangen van piekafvoeren voorkomt wateroverlast elders. Praktisch betekent dat retentiegebieden een aantal dagen per jaar (vooral in de winter) sterk vernat zijn of onder water staan.

Diensten

Groene	Het bijdragen aan behoud en ontwikkeling van soortenrijkdom en landschapswaarden. Ondernemers/ beheerders kunnen er voor kiezen deze dienst te leveren waar soms nu al een beloning tegenoverstaat (denk bijvoorbeeld aan de subsidieregeling agrarisch natuurbeheer). Er kan ook worden bijgedragen aan een recreatief aantrekkelijk landschap, de zogenaamde gele diensten.
Blauwe	Het leveren van een bijdrage aan een goede kwaliteit en voldoende grond- en oppervlaktewater. Ondernemers/beheerders kunnen ook water opvangen en bergen. Ze leveren daarmee een dienst aan bijvoorbeeld het waterbedrijf of het waterschap.
Gele	Het leveren van een bijdrage aan een recreatief aantrekkelijke omgeving door bijvoorbeeld kleurrijke velden, landschap verfraaiing, behouden van cultuurwaarden.
Rode	Het leveren van een bijdrage aan het verbeteren van bijvoorbeeld de infrastructuur (fietspaden en wandelpaden). Dat kan bijvoorbeeld gaan om het bieden van recht van overpad, een wandelpad of struinpad of zelfs een fietspad om zo ondermeer de toegankelijkheid te vergroten. Wij noemen het rood omdat een pad zelf groene productie vaak uitsluit. Het levert geen gras meer voor de productie bijvoorbeeld. Aanbieden van logies mogelijkheden vallen ook hieronder, waarbij de betaling daarvan via de markt is geregeld.

Meervoudig(e) gebruik en -diensten

Meer-voudig gebruik	Hieronder verstaan wij dat verschillende gebruikers (recreant, waterwinner, agrariër) hetzelfde stuk land gebruiken. Dat kan na elkaar (eerst maaien dan wandelen), maar ook tegelijkertijd (genieten van het landschap, terwijl de koeien grazen en de waterwinner grondwater oppompt). Voordeel is dat er niet voor elk gebruik afzonderlijk een stuk land hoeft te worden gereserveerd. Ook gebouwen kunnen meervoudig gebruikt worden.
Meer-voudige dienst-verlening	Een ondernemer die zijn bedrijfsvoering zo in richt dat koeien kunnen grazen, een goede grondwater kwaliteit is gewaarborgd en weidevogels hun jongen groot kunnen brengen levert drie diensten. Zijn land biedt drie gebruiksmogelijkheden (de diensten), namelijk geschikt voor grasproductie, voor waterwinning en voor natuurbehoud. Meervoudige dienstverlening maakt dus meervoudig gebruik mogelijk.

2 Gezamenlijke aanpak

2.1 Fasering van het proces.

De keuze voor een interactieve ontwikkeling betekent dat wij de visie niet van achter het bureau hebben willen ontwikkelen. Er is gekozen voor een intensieve communicatie tussen de leden van de werkgroep (sessies) en met eigenaren, bewoners en ondernemers (dialoogavonden). (Voor een overzicht van de aanwezigen zie bijlage 2). Er is daarmee de aanpak gevolgd zoals die is ontwikkeld in het kader van het programma Meervoudig Duurzaam Landgebruik (zie het rapport 'Gebiedsontwikkeling hoe pakken wij dat aan? KDO-aanpak', 2002). Doel van de intensieve communicatie was dat iedereen (betrokkenen bij de visieontwikkeling) zich meer en meer verantwoordelijk ging voelen voor het slagen van het gemeenschappelijke project. Zo wordt de basis gelegd voor het daadwerkelijk in uitvoering brengen van de ontwikkelde visie.

2.2 De beoogde producten

De gekozen gezamenlijke aanpak was gericht op de volgende producten:

- ☐ Korte beschrijving van de wensen per partij (het startpunt) op basis van de landbouwverkenning, documenten van werkgroepleden en gesprekken met werkgroepleden, eigenaren en bewoners;
- ☐ Gewenst meervoudig gebruik op kaart om de opgave in beeld te brengen;
- ☐ Ontwerpschets als resultaat van een ontwerpssessie met partijen. Met als belangrijke input de wensenkaart, modelberekeningen voor grond- en oppervlaktewater en de creativiteit van de betrokkenen;
- ☐ Aangescherpte ontwerpschets als resultaat van de dialoog met eigenaren, beheerders en bewoners van het buurtschap;
- ☐ Ideeën voor bedrijfsontwikkeling als resultaat van een tweede ontwerpssessie;
- ☐ Een actieplan als resultaat van de ontwerpschetsen en een tweede dialoogavond met bewoners, eigenaren en ondernemers;
- ☐ Ideeën voor meerdere projecten en een eerste aanzet voor het regelen van groene en blauwe diensten.

Voor het realiseren van deze producten zijn gedurende het proces de volgende vragen gesteld:

- ☐ Wat wilt u?
- ☐ Waar wilt u dat?
- ☐ Kan het daar ook?
- ☐ Hoe wilt u dat bereiken?
- ☐ Wie heeft u daarvoor nodig?
- ☐ Wat kan dat opleveren voor u en anderen?
- ☐ Hoe ziet een rendabele exploitatie eruit?
- ☐ Is er bereidheid om te betalen?
- ☐ Hoe is de betaling voor geleverde diensten te organiseren?

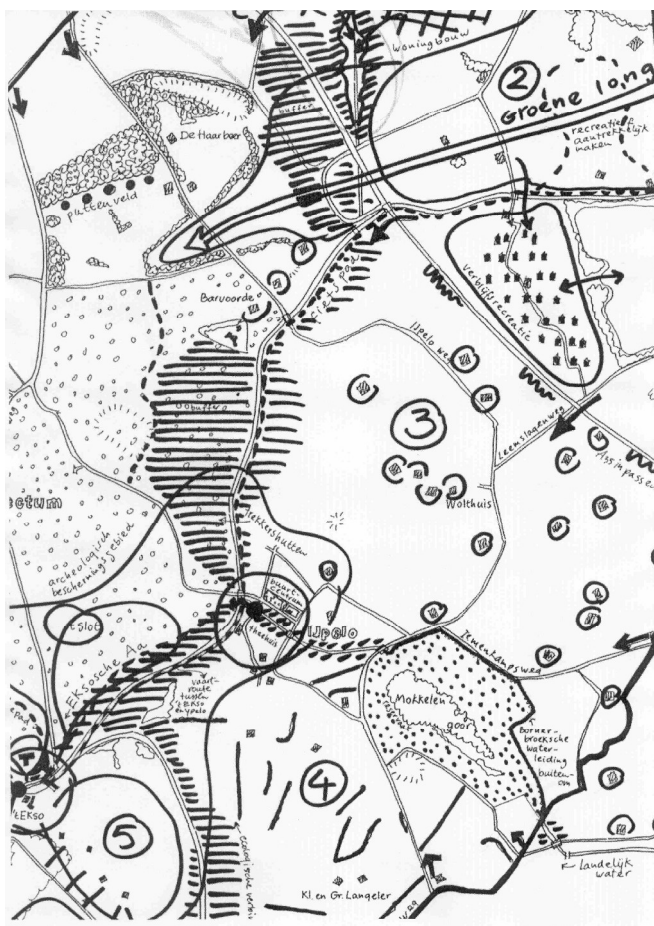
Deze vragen zijn weggezet in de volgende stappen.

2.3 De stappen

Stap I: wensen op een rij

Om de gebiedsvisie handen en voeten te kunnen geven, zijn de (toekomst)wensen op een rij gezet en op kaart zichtbaar gemaakt (de vraagkant). Dat gaat over wensen op het gebied van landbouw, natuur, water(winning), landschap, cultuur, wonen, recreëren, verkeer en vervoer. De werkgroep heeft hier veel aandacht aan besteed; omdat het belang van het kennen, begrijpen en accepteren van elkaars wensen van het begin af aan door alle leden noodzakelijk werd gevonden voor het slagen van het project. Elke belanghebbende heeft uitgebreid de gelegenheid gekregen zijn eigen wensen in beeld te krijgen. Voor de landbouw is dit bijvoorbeeld gebeurd door alle ondernemers in het gebied te interviewen. De hoofdlijnen daaruit zijn vastgelegd in het rapport 'Landbouwinventarisatie Rectum-Ypelo'. Deze informatie is door de werkgroepleden ingebracht. Verder zijn diverse gesprekken gevoerd met de werkgroepleden. Leidraad voor het in beeld brengen van de vraagkant zijn de antwoorden op de vragen:

- ❑ Wat zijn de ruimtelijke wensen voor het gebied in 2015: wat wilt u behouden of ontwikkelen?
- ❑ Welke goederen en diensten zijn gevraagd (cultuur, natuur, wonen, waterberging etc.)?
- ❑ Wie moet of zou dat kunnen gaan leveren?
- ❑ Wat heeft u over voor gebruik van goederen en diensten?

Stap II: wensen gecombineerd op kaart
De (sectorale) wensen zijn op kaart aangegeven en gecombineerd. Het samenbrengen van de wensen op kaart heeft inzicht gegeven in het gewenste meer-voudig gebruik. Vragen en spanningspunten zijn vastgelegd ten behoeve van de ontwerpsessie en de dialoog met eigenaren, beheerders en bewoners.

Stap III: ontwerpschets voor inrichting en gebruik.

De wensen op een rij en op kaart hebben de basis gevormd voor het verder uitwerken van de visie in een ontwerpsessie met vertegenwoordigers van de betrokken organisaties. Dat resulteerde in een ontwerpschets voor de inrichting. De schets is in een dialoogavond met de eigenaren, beheerders en bewoners aangescherpt en verrijkt.

Fase IV: van ontwerp naar inrichtingsacties en exploitatievormen

De gebiedsvisie heeft kans van slagen als niet alleen de vraagkant maar ook de aanbodkant in beeld wordt gebracht. Dat wil zeggen dat de visie wint aan overtuigingskracht als eigenaren/beheerders laten zien hoe het gewenste meervoudige gebruik is te vertalen in meervoudige dienstverlening in de bedrijfsvoering en door aan te geven wat dat kan opleveren. Vandaar dat een tweede ontwerpsessie is gehouden waarin de landbouwbedrijven centraal stonden. De Landbouwverkenning met de zestig gesprekken heeft hiervoor de basis gegeven.

Fase V: actieplan

In een tweede inloopavond hebben eigenaren en bewoners aandachts- en verbeterpunten voor het actieplan aangegeven. Op basis van de sessie, de dialoog, tweegesprekken, de ontwerpschets en exploitatie-ideeën is het actieplan geschreven en ter advisering voorgelegd aan de werkgroep.

3 Sectorale wensen en ambities

3.1 Landbouw

Rectum/Ypelo is een landbouwgebied met relatief veel hoofdberoepbedrijven waarvan meer dan de helft melkveebedrijven zijn of melkvee hebben. Van de intensieve veehouderij is de zeugenhouderij groot. Het aantal vleesvarkens is klein. Er is een (beperkt) aantal bedrijven met akkerbouw (meest maïsteelt voor derden), opfok van jongvee en het weiden van zoogkoeien en vleesvee. Daarnaast richten enkele bedrijven zich op (verzorging) van paarden, terwijl ook een nieuwe markt, als visteelt, niet ontbreekt. Tenslotte wordt er ook biologisch geboerd.

Net als in de landelijke trends doen zich in het gebied de volgende bedrijfsontwikkelingen voor: schaalvergroting; ontmenging/specialisering door afstoten (kleinere) traditionele tak; intensivering (verhoging arbeidsrendement); (in beperkte mate) verbreding en zorgen voor een (neven)inkomstenbron buiten de landbouw en afbouw van (kleine) agrarische bedrijven.

Volgens de agrarische ondernemers heeft de landbouw in Rectum/Ypelo duidelijk toekomst. Driekwart van de hoofdberoepers wil het bedrijf (kunnen) voortzetten. En er zijn traditioneel relatief veel opvolgers. Het overgrote deel van de ondernemers heeft bovendien plannen voor uitbreiding en/of herstructurering van het bedrijf. Het gaat daarbij om investeringen in grond, gebouwen en/of rechten.

Om te komen tot een duurzaam ontwikkelingsperspectief voor de landbouw zullen in de komende jaren daarnaast veel bedrijven een extensiveringsslag moeten maken. Voor verbreding en extensivering dient voldoende grond beschikbaar te zijn. Er is dus een hoge gronddruk. Werken aan een verbeterde verkaveling is nodig, maar niet het enige antwoord. De tabel op pagina 18 laat zien dat voor de ca. 35 blijvers (op basis van gegevens uit het Geografisch Informatiesysteem voor Agrarische Bedrijven (GIAB)) al gauw 450 ha nodig is voor een trendmatige bedrijfsvergroting van in totaal 45%. Als die grond niet vrijkomt (0% wijkers), dwingt dat om ongeveer 11 bedrijven te verplaatsen. Er zullen de komende jaren ook wijkers zijn en dat schept ruimte, maar ook dan is er nog een knelpunt. Het is echter niet gezegd dat alle kleine bedrijven wijken; denk daarbij aan de vele hobbyactiviteiten. Gaan wij ervan uit dat ongeveer 50% vrijkomt dan moet rekening worden gehouden met het verplaatsen van rond de 6 bedrijven. Er is dan nog geen rekening gehouden met ruimteclaims van andere functies: infrastructuur (A35), wonen, waterwinning, retentie, (natte) natuur en landschap.

Deelgebied	Tot. bedrijven	Tot. ha	Blijvers bedrijven	ha	Extra ha	Max wijkers Ha	ruimte voor x bedrijven op basis van: % wijkers		
							0%	50%	100%
Essenlandschap	35	576	15	385	173	191	-4.7	-2.1	0.5
Stadsrand	7	92	2	45	20	47	-0.6	0.1	0.8
Couliissenlandschap	16	390	11	315	142	75	-3.4	-2.5	-1.6
Houtwallenlandschap	7	236	5	206	93	30	-1.6	-1.3	-1.1
Buurtschap 't Ekso	4	107	2	60	27	47	-0.6	-0.1	0.5
	69	1401	35	1011	455	390	-11	-6	-1

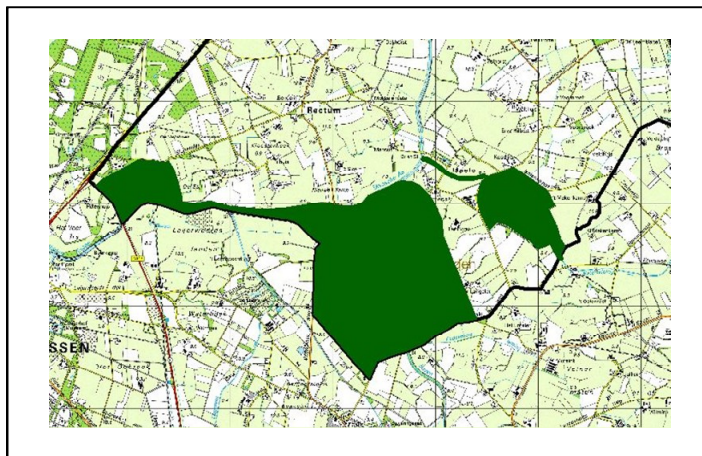
Tabel op basis van het Geografisch Informatiesysteem voor Agrarische Bedrijven

Van belang voor de milieukwaliteit is dat slechts een derde van de agrarische bedrijven is aangesloten op de riolering. De wens is om alle bedrijven aan te sluiten zodat er ook een verbetering van de waterkwaliteit mogelijk is in het gebied.

De *ambitie van de sector* is om ook in de toekomst een inkomen te halen uit het agrarisch bedrijf. Daarbij hoort een duurzame manier van produceren met een ontwikkeling in de bedrijfsgrootte die daarop is afgestemd. De kern is dus: blijven boeren, bedrijf uitbouwen; een goede verkaveling en continuïteit. Daarnaast een redelijke beloning voor geleverde diensten zoals het leveren van natuur- en recreatiewaarden, een bijdrage aan de waterwinning, -buffering en piekopvang van water (retentie). Een eventuele uitplaatsing moet financieel mogelijk zijn. De ontwikkelingsvisie zet dan ook in op een duidelijke structuurversterking van de landbouw.

3.2 Natuur

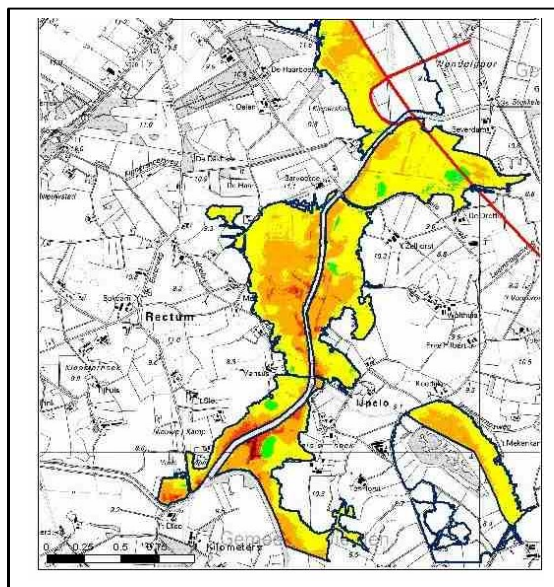
Het gebied kenmerkt zich door open landschap met weilanden met open en hoge houtwallen en beken. Het Mokkelengoor is een bijzonder stuk natuur. Het is een pingoruïne (relict uit de ijstijd) met een karakteristieke (kwelafhankelijke) vegetatie. Er staat een dicht broekbos en daaromheen goed ontwikkelde Dotterbloemgraslanden met zeldzame soorten als Moeraskartelblad, Melkviooltje en orchideeën. Daarnaast is er het kleinere natuurgebied bij Barvoorde waar bijzondere amfibieën voorkomen. In het streekplan zijn delen van het zuidelijk projectgebied aangewezen als Provinciale Ecologische Hoofdstructuur (PEHS). Een gebied van ongeveer 200 ha. De figuur laat de PEHS in het gebied zien.

De *ambitie* is om natuur te herstellen zoals dat met de PEHS is bedoeld. Dat wil onder meer zeggen: herstel en versterking van natuurwaarden (veelal agrarische natuur zoals extensieve en natte hooi- en graslanden naast nieuwe natuur). Naast dit herstel is de zogenoemde “Doorbraak” gepland. Deze watergang moet een verbinding leggen tussen waterlopen ten noordoosten van de Regge met de Regge zelf (zie Laaglandregge, zoals genoemd in de Reggevisie). Verder zijn er plannen om de beken meer natuurlijke oevers te geven (nieuwe natuur) en te combineren met het herstel van agrarische natuurwaarden. Dit geldt voor de Eksosche Aa en de Regge. Langs de Bornerbroekse waterleiding is (in het kader van de Doorbraak) ook een natte ecologische verbindingszone gepland.

3.3 Waterbeheer

Het waterbeheer richt zich voornamelijk op het tegengaan van verdroging, inundatie in natte perioden, het handhaven van een gunstige grondwaterstand voor landbouw (en ander gebruik) en een bescherming van de kwaliteit van het grondwater. De afvoer van water door de Eksosche Aa, de Almelose Aa, de Wierdense Aa en de Bornerbroekse waterleiding moet zo zijn afgestemd op de omgeving dat de waterstand overal acceptabel is. Zoals hiervoor aangegeven ligt in het projectgebied het stroomgebied van de zogenoemde Laagland-regge uit de Reggevisie. Naast de geplande Doorbraak is er behoefte aan het tijdelijk bergen van piekafvoeren waarvoor retentiegebieden nodig zijn. De gebieden met meer dan tien dagen instroom van water, ongeveer 95 ha, liggen vooral rond de Eksosche Aa in de lagere gedeelten van het zomerbed. Het grootste deel hiervan (voornamelijk bij Dakhorst) zal worden ingericht als retentiegebied en zal wellicht verlaagd moeten worden. Daartoe zal de kade van de Eksosche Aa op sommige plekken worden verlaagd.

Voor het waarborgen van de waterkwaliteit wordt de Doorbraak gerealiseerd. Hiermee wordt de scheiding van stedelijk en landelijk water gerealiseerd (zie Reggevisie) met als motivatie dat het landelijk water van hogere kwaliteit is dan het stedelijk water. Om de waterkwaliteit nog meer te verbeteren is het een wens om alle agrarische bedrijven aan te sluiten op de riolering wat nu nog slechts bij een derde van de bedrijven het geval is.

De *ambitie* is het aanleggen van retentiegebieden rond de Eksosche Aa. Verder het realiseren van een goede waterkwaliteit (ecologische waarden in beken) en een goede afvoer en aanvoer ten behoeve van het peilbeheer voor verschillende functies (landbouw, stad en natuur). Tegengaan van verdroging van natuur- en landbouwgebied hoort ook daarbij. Ook is de ambitie meer natuurlijke beekverlopen te realiseren, bijvoorbeeld van de Bornerbroekse waterleiding en de Regge.

3.4 Waterwinning

De verantwoordelijkheid voor de drinkwatervoorziening ligt bij waterleidingmaatschappij Vitens. De doelen zijn het garanderen van de levering van betrouwbaar en kwalitatief goed drink- en industriewater aan haar klanten. Dat moet op een duurzame wijze gebeuren met zo gering mogelijke effecten op anderen, dicht bij de klant en met een zo eenvoudig mogelijke zuivering. De huidige situatie met betrekking tot het puttenveld Wierden maakt het noodzakelijk te zoeken naar een waterwinlocatie ten zuiden van Wierden. Het volledig uitkopen van iedereen die op een of ander manier schade zou ondervinden is hier geen optie. Om droogte schade zoveel mogelijk te beperken wordt gestreefd naar de aanleg van buffergebieden. Hoewel sterk beperkt, worden er over enkele honderden hectare droogte effecten verwacht. Dat zal veel minder zijn dan wanneer er geen waterbuffers zouden worden aangelegd. Een buffer bij Dakhorst zal zo ook de droogte effecten van de waterwinning op Barvoorde en het Mokkelengoor beperken.

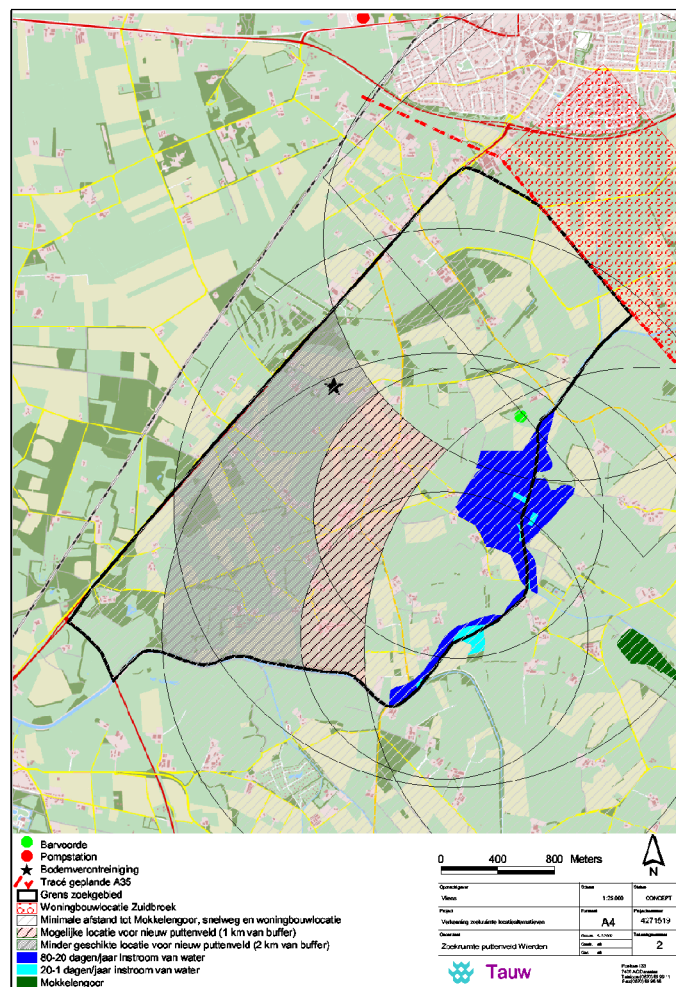
De *ambitie* is om de functie waterwinning daar waar mogelijk te koppelen met functies als landbouw, landschap, retentie, recreatie en natuur.

In het kader van Waterwinning en Waterbeheer 21ste eeuw wordt voor een duurzame waterwinning door Vitens een aantal uitgangspunten aangehouden.

Die zijn:

- o De ontwikkeling van een op-pervlaktewater infiltratiesysteem (zonder uitstraling van verlaging) is niet wenselijk, om redenen van kwaliteit en watertekort in de zomer;
- o Een winning van maximaal vier miljoen m³/j;
- o Een zodanige locatie van het puttenveld dat geen effect (waterstandsverlaging of kwelvermindering) optreedt in Mokkelengoor en het beschermingsgebied niet noordelijk van de toekomstige snelweg A35 komt.

Op basis van het zoekgebied (het gearceerde rode gedeelte in het kaartje) is gezocht naar een geschikte locatie voor het puttenveld. Het benodigde puttenveld is vijftien hectare groot, waarbij landbouwkundig medegebruik niet mogelijk is. Het zal niet liggen in de buffers en niet in gebieden die vaker dan eens per jaar instroom hebben. Het veld zal op zo kort mogelijke afstand van de buffers liggen.

Ten aanzien van de inrichting en gebruik van buffers streeft Vitens naar een landbouwkundig (mede)gebruik of beheer (totaal 20 á 36 ha). Deze gronden hoeven niet in eigendom van Vitens te zijn.

Ten aanzien van de beloning van boeren gaat de voorkeur uit naar een *eenmalige* regeling met een beperkt aantal boeren met bijvoorbeeld een vaste beloning voor de geleverde blauwe diensten (in plaats van jaarlijkse betaling op basis van gemeten schade met veel boeren). Binnen het grondwaterbeschermingsgebied geldt: geen grondwaterverontreiniging, geen mobiele bodemverontreiniging, beperkte belemmeringen of anders de wettelijke regelingen voor landbouwkundig gebruik. De beperkingen voor bemesting zijn niet strenger dan de gewone MINAS-regeling.

Om schoon water te kunnen oppompen dient de bodem waaruit water wordt onttrokken vrij te zijn van verontreinigingen.

3.5 Cultuur en Landschap

Het gebied ten zuidoosten van Wierden is rijk aan cultuurhistorische landschapselementen. Steilranden en houtwallen maar ook karakteristieke landschappen als het essen- en kampenlandschap, het beekdallandschap, het matenlandschap en het jonge ontginningenlandschap. En dan zijn er nog de monumentale boerderijen van het hallenhuistype en het brugwachtershuisje aan de Enterweg. Het gebied in zijn geheel is cultuurhistorisch gezien waardevol en de buurtschapbewoners zijn trots op hun mooie omgeving.

In de autonome ontwikkeling dreigt verlies aan kwaliteit, omdat er nog onvoldoende wordt ingezet op behoud van de cultuurhistorische waarden. Handhaving hiervan staat immers op gespannen voet met bedrijfseconomisch optimaal landbouwkundig opereren. Veel bewoners vinden dit een lastig dilemma. Daarbij komt dat door de inklemming van het gebied tussen dorpen en steden een verdere verstedelijking dreigt.

De *ambities* vanuit het cultuurbehoud bezien zijn het versterken van landgoedstructuur, cultuurhistorische punten en plekken met bijvoorbeeld historische essenstructuur. Voor aankleding en bijzondere plekken ligt een ruimte behoefte van enkele tientallen hectaren. Bij versterking van essen met aangepast bouwplan kan gedacht worden aan bouwland van een enkel bedrijf of een paar bedrijven. Grof geschat een areaal van zo'n 25-120 ha. Zo kunnen de buurtschapbewoners hun aantrekkelijke, kleinschalig bomenrijke omgeving handhaven en versterken voor bewoners en recreanten met een kleinschalig landschap, veel groen informatiepanelen en maquettes van markante historische punten.

3.6 Archeologie en Cultuurhistorie

In Rectum zijn plekken ontdekt met hoge archeologische waarde van internationaal belang. De vondsten stammen uit de (vroege) middeleeuwen: de havezate van de in de middeleeuwen rijke familie Van Bevervorde, een middeleeuwse wal (met metaalslakken) die duidt op metaalindustrie, (mogelijk) een vrouwenklooster, molens en spiekers, dertien visserijen, de plaats waar in de middeleeuwen recht werd gesproken (waarschijnlijk komt daar de naam Rectum vandaan), de dodenakker met toegangswegen, voorzieningen op het gebied van de verwerking van textiel, granen en houtopslag, een tingieterij, twee oude veerplaatsen over het water en een middeleeuwse handelsroute die duidt op handel vanuit Rectum met de Baltische staten en Scandinavië. Daarnaast is in Ypelo de veertiende eeuwse burcht De Koehorst (nu de erven Klein en Groot Langer) een (nog niet erkend) archeologisch monument. Het geheel aan vondsten en onderzochte oude documenten wijst waarschijnlijk op het vroegere bestaan van een klooster met een 'heerlijkheid' en een metaalindustrie.

Het archeologisch onderzoek is nog volop aan de gang, maar de aanwijzingen zijn erg sterk. De angst is dat de archeologische waarden zonder een beschermde status waarschijnlijk zullen verwaarlozen. Er dreigt verder dat er huizen worden gebouwd en landbouwkundig gebruik van de grond de vindplaats en aanwezige structuren en objecten schade toebrengt.

Met de implementatie van het verdrag van Malta (ter bescherming van archeologische complexen) in de Nederlandse wet is het mogelijk dat er voor het gebied een beschermde status komt. Dat zou dan gaan over circa 300 hectare met daarbinnen plekken met bijzondere waarde. Op die plekken in het beschermingsgebied gelden beperkingen voor de landbouw zoals een verbod op diepploegen.

De *ambitie* is om de beperkingen die beschermde archeologische waarden met zich mee brengen om te zetten in voordelen voor het gebied en zijn bewoners en ondernemers. De verborgen economische potentie van de aanwezigheid van de archeologische waarden moeten aan de oppervlakte worden gebracht. De gedachte daarbij is dat monumenten en informatie over deze cultuurhistorie meer koopkrachtige recreanten en toeristen zal aantrekken en daarmee de verdiencapaciteit versterkt. Van de landbouw wordt verwacht dat bijzondere plekken worden ontzien.

3.7 Recreatie en toerisme

Vanuit de recreatie- en toerismesector is het doel recreanten te laten genieten van wat het platteland te bieden heeft. Dat kan zijn aantrekkelijk landschap en natuurgebieden, maar ook diversiteit in agrarische bedrijvigheid, bijzondere cultuurhistorische objecten en verblijfplekken waar het aangenaam toeven is. Het gebied kent nu al veel van deze kwaliteiten. De weilanden, de hogere essen, de hogere dekzandkoppen en de Eksosche Aa en de Regge maken het gebied aantrekkelijk voor fietsers en wandelaars. Dit wordt ook nog eens versterkt door de aanwezigheid van houtwallen, steilranden, karakteristieke oude boerderijen en het bekenlandschap.

Net als bij de cultuurhistorische waarden geldt dat kwaliteitsverlies dreigt. Essen kennen een beperkt bouwplan, steilranden vervlakken of zijn al verdwenen en oude historische gebouwen gaan verloren door onvoldoende middelen. Daarbij komt dat in het gebied zelf maar weinig recreatieve voorzieningen zijn die recreanten naar het gebied kunnen trekken. Een impuls is nodig, om juist de extensieve recreant voldoende te bieden bijvoorbeeld door meer te doen aan de voorzieningen voor dagrecreatie. Alles bij elkaar kan de sector een extra aankleding van het gebied gebruiken, samen goed voor een tiental hectaren (landschapselementen) tot 50 hectaren (verblijfsvoorzieningen).

De *ambitie* is om meer te halen uit het recreatief aantrekkelijke gebied zonder de rust en het agrarische karakter van de buurtschappen te schaden. Dat wil zeggen: meer extensieve recreatie in het gebied, goed ingepast in de agrarische bedrijvigheid en het landschap. Daarbij wordt gedacht aan het aanleggen van fiets- wandel- en ruiterroutes in combinatie met de archeologische vondsten en de cultuurhistorische monumenten om zo het gebied met de rijke historie te laten beleven door de recreant. Ook wordt gedacht aan het opzetten van een punt voor natuur- en milieueducatie, het plaatsen van een aantal panelen met informatie over o.a. de geschiedenis van het gebied, kleinschalige verkoop van boerderij- en of streekproducten. Verder het aanbieden van meer kleinschalige mogelijkheden voor de intensievere doe-activiteiten (zoals speelweiden, -bossen en parkjes). Wanneer een en ander is gekoppeld aan horeca- en andere voorzieningen, krijgt het platteland een nieuwe economische impuls. Dit is belangrijk voor de leefbaarheid op het platteland.

Meer (platteland gebonden) bedrijvigheid kan de leegloop tegengaan waardoor ook het voorzieningsniveau voor bewoners/ ondernemers meer kansen krijgt. De regels met betrekking tot stank(overlast) en verblijfsrecreatie dienen, zoals eerder genoemd, meer naar de geest van de wet dan naar de letter inhoud te krijgen. Daarbij staat voorop dat de landbouw niet in de (toekomstige) bedrijfsontwikkeling wordt belemmerd en ook meer kansen worden geboden om in te spelen op de behoefte aan recreatieve gebruiksmogelijkheden.

3.8 Wonen, werken, verkeer en vervoer

Het projectgebied wordt begrensd door de Rijssensestraat (N350), de toekomstige rijksweg A35 en N36 en een zijtak van het Twentekanaal. In het gebied wordt de infrastructuur vooral gebruikt door bewoners, landbouwers en recreanten. Sluipverkeer is aanwezig en dreigt meer te worden.

In ontwikkeling zijn de rijksweg met daarboven de nieuwbouwwijk Zuidbroek en een verbreding van de Rijssensestraat. Ze geven de grens aan van de stedelijke bebouwing. Daarmee is ook aangegeven dat er een knelpunt is in het aanbieden van woonmogelijkheden voor de plattelands- bevolking (jonge starters en ouderen).

De *ambitie* is om de ontsluiting van de buurtschappen met de omgeving goed te regelen. Dat betekent onder meer een goede en veilige aansluiting van wegen op de Rijssensestraat. Ook de wegen van en naar de buurtschappen dienen zowel voor fietsers als voor landbouwvoertuigen te berijden te zijn. Veiligheid staat hierbij natuurlijk voorop. Het sluipverkeer dat van de Rijssensestraat komt moet zoveel mogelijk worden teruggedrongen voor een leefbaar en rustig woongebied. Verder is de ambitie meer woonmogelijkheden te bieden voor de lokale bevolking: niet door grootschalige nieuwbouw die het open karakter aantasten, maar door creatief gebruik te maken van bestaande bebouwing en vrijkomende (bedrijfs)gebouwen (rood voor rood).

4 De opgave en toekomstbeeld

4.1 Ruimte gevolgen van sectorale wensen

Hiervoor zijn de sectorale wensen en ambities weergegeven. Daar is zichtbaar gemaakt dat er vanuit sectorale plannen grote behoefte is aan ruimte. Hieronder hebben wij ze nog eens opgesomd. Het areaal waar een sector wensen heeft liggen of behoefte aan heeft en de minimale ruimtebehoefte worden gegeven. Dat zijn wensen als uitbreiding landbouwbedrijf, aanleg waterretentiegebied, aanleg van wegen en paden enzovoort.

Zoekgebieden en ruimteclaims	Landbouw Gegevens (GI- AB) In ha	Wensgebied waar ruimte claims lig- gen	Ruimte claim per sector Minimaal
Huidige grondgebruik landbouw	1400		
Landbouwontwikkeling		450	100
Natuur versterking (EHS e.d.)		250	150
Waterbeheer		160	80
Waterwinning		550	45
Cultuur en landschap		150	10
Cultuur en archeologische waarden		250	20
Recreatie voorzieningen		50	10
	1400	0	415

Naast de landbouw liggen er dus wensen vanuit verscheidene sectoren in verschillende gebieden. Dit is in bovenstaande tabel zichtbaar gemaakt. Het gaat om grote oppervlaktes. Wanneer sectoren elkaar volledig zouden uitsluiten, dan is overduidelijk dat er onvoldoende mogelijkheden zijn om te voorzien in alle behoeften. Het gaat dan om een tekort van minimaal 415 ha. Vergaande uitplaatsing is dan een alternatief maar gaat gepaard met hoge kosten. Denk hierbij maar aan de uitkoop van iedereen die mogelijk last zou hebben van de waterwinning of aan het opkopen van alle uit archeologisch oogpunt beschermde gebieden. In praktijk gebeurt dat niet gauw en is er veelal al sprake van gecombineerd gebruik, vaak afgedwongen door strenge regels. Daarbij komt dat de in de tabel genoemde wensgebieden voor bepaalde sectoren al samen vallen. De functies waterbeheer, waterwinning en archeologische waarden staan elkaars functie bijvoorbeeld ruimtelijk niet per definitie in de weg. De oplossing voor het ruimtegebrek ligt dan ook in het meervoudig gebruik van grond. Het tekort aan gewenste hectares is minimaal 415 als zij slechts enkelvoudig worden gebruikt. Dit wordt opgelost of verkleind als er meerdere functies tegelijk op een hectare worden gerealiseerd.

4.2 De opgave

Met de wensen en bijbehorende ruimteclaims is de opgave duidelijk. De visie moet inhoud geven aan de wens dat de landbouw drager van het gebied blijft. Het aantal uitplaatsingen dient uit het oogpunt van kosten en leefbaarheid beperkt te worden door een slimme combinatie van landgebruik waarbij zaken als waterwinning en -berging, (genieten van) natuur en landschap en behoud van cultuurwaarden wordt gecombineerd. Vanuit dit streven is door de werkgroep Waterland Wierden gezamenlijk met bewoners, eigenaren en ondernemers de visie ontwikkeld die hieronder nader wordt beschreven. Eerst als toekomstbeeld 2020, daarna in hoofdstuk 5 in termen van gewenste ontwikkelingen en acties voor verschillende deelgebieden.

Een deel van het projectgebied ligt in de gemeente Almelo. Om diverse redenen is Almelo nog niet bij de planvorming betrokken. Wel is zo veel mogelijk aangesloten bij de hoofduitgangspunten die Almelo hanteert in dit gebied: de groene long en de beoogde ontwikkelingen rond de Leemslagerplas.

4.3 Toekomstbeeld Waterland Wierden 2020

Het Waterland Wierden van 2020 is een sterk en trots buurtschap in een agrarisch cultuurlandschap met vele gebruiksmogelijkheden. In de deelgebieden zijn er aanzienlijke verschillen in grondgebruik, inrichting en exploitatie. Dat zorgt voor een grote verscheidenheid in aanblik (essen, coulisses, houtwallen), en dynamiek (rust in de natuur, agrarische bedrijvigheid en recreatieve levendigheid). De kwaliteitsimpuls van de groen-blauwe ruimte is zo groot dat de oprukkende bebouwing is gestopt. Wel zijn er in het kader van rood voor rood meer woonmogelijkheden voor de bevolking en voldoende economisch draagvlak voor een stabiele bevolkingsopbouw van de buurtschap zelf. Het kleinschalige en groene karakter is mede het gevolg van activiteiten van een groep van intensief samenwerkende belanghebbenden waaronder een groot aantal sterke landbouwbedrijven. De kwaliteitsverbetering voor natuur en landschap trekt liefhebbers en heeft gezorgd voor een breed draagvlak voor het gebied.

Meervoudig grondgebruik

De landbouw heeft zich verder ontwikkeld tot bedrijven met economisch perspectief, ook in de veranderende wereldmarkt. Bedrijfsvergroting is een succes gebleken: continuïteit van deze economische dragers van het gebied is gewaarborgd. Andere gebiedsfuncties (bijvoorbeeld buffergebieden) zijn ingezet om boeren een alternatieve bedrijfsvoortgang te beiden. Er wordt aan agrarisch natuurbeheer van ondermeer perceelranden gedaan. Om meervoudig gebruik (bijvoorbeeld grasland voor combineren van voer, kleurrijk en waterberging) mogelijk te maken is rond de beken het grondgebruik extensiever. Door toevoeging van die gronden aan landbouwbedrijven zijn die bedrijven aanmerkelijk extensiever geworden. Natuurreservaten zijn behouden en interessanter geworden en hebben een robuuste plaats in het netwerk van rustige recreatieve verbindingen voor wandelaars, fietsers en waterliefhebbers.

Meervoudige inrichting

Buurtschapbewoners hebben landschapselementen als houtwallen, essen en wallen versterkt en erfbeplantingen verfraaien de boerderijen. Informatie over en exploitatie van archeologische vindplaatsen en tentoongestelde vondsten dragen bij aan de verdiensten uit recreatie. De buurtschap Rectum-Ypelo is goed ontsloten voor de agrariërs en bewoners, maar ook autoluw door beperking van sluipverkeer. Door wegen en fietspaden door het hele gebied te laten aansluiten kan de rustige recreant van het gebied genieten vanuit transferpunten, omliggende verblijfsrecreatie en vanuit de omliggende dorpen en steden. De rijksweg A35, de nieuwe woonwijk Zuidbroek, de waterwinning met buffergebied en de Doorbraak met retentiegebied zijn ingepast in het landschap. Het gebied is zo nog aantrekkelijker voor bewoners, bezoekers en de (agrarische) ondernemers dan 20 jaar geleden in 2003.

Meervoudig beheer en exploitatie

Het bieden van ruimte aan retentie, aan de ontwikkeling van natuurwaarden en kleurrijke percelen ziet de buurtschap als een vanzelfsprekend onderdeel van de agrarische bedrijfsvoering. De buurtschap heeft de duurzame betaling van de geleverde ruimte en kwaliteit aan de agrarische ondernemers goed geregeld. De versterking van de landschappelijke kwaliteit zorgt voor extra inkomsten uit de recreatieve sector.

Stimuleren meervoudig gebiedsgebruik.
 Om het gebied als geheel te promoten verzorgt de buurtschap een exploitatieplan voor de recreatie. Hierin zijn fiets-, wandel en kanoroutes, horeca en verblijfsvoorzieningen opgenomen en worden arrangementen aangeboden. Daarnaast zijn binnen de buurtschap afspraken gemaakt om vanuit wonen (rood), waterwinning (blauw) en natuur (groen) en recreatief aantrekkelijk (geel) de instandhouding van het gebied ook voor de toekomst te waarborgen.

5 Ontwikkelingsvisie

Het toekomstbeeld is aantrekkelijk maar niet vanzelf bereikbaar. Daar is veel inspanning voor nodig. Dit betekent een gezamenlijke inspanning van alle partijen. Wij werken deze uit voor de verschillende landschappen (zoals Essenlandschap, Houtwallandschap etc.; 5.1-5.5), voor de verschillende deelgebieden met intensief meervoudig gebruik (5.6) en de actoren (5.7).

5.1 Essenlandschap

Grondgebruik

Het Essenlandschap ligt voor het grootste deel in het plangebied van de Landinrichting Rijssen. In het zuiden bij de Regge ligt het deels in de provinciale ecologische hoofdstructuur en in het noorden ligt een deel buiten de Landinrichting. De landbouw met veel melkveebedrijven blijft de drager van het gebied. Ook in het gebied dat niet in de Landinrichting Rijssen ligt dient structuurverbetering voor de landbouw de inzet te zijn. Temeer omdat in dat gebied de landbouwgrond goed is. Ook hier moet ruilverkaveling de situatie verbeteren.

Maar er is ook ruimte nodig voor andere functies. Zo is het Essenlandschap de plek waar een nieuwe waterwinlocatie komt. Het puttenveld van circa vijftien hectare komt in het perceel dat zuidelijk grenst aan het Haarbos. In het puttenveld is gangbaar agrarisch gebruik niet mogelijk. Vitens zal het beheer uitbesteden aan een ondernemer uit de buurtschap tegen een structurele vergoeding om zo een bijdrage te leveren aan de beperking van de uitplaatsingen. Om het effect van verdroging te minimaliseren en te voorkomen dat stedelijk water wordt opgepompt, worden gebieden ingericht als buffer. Deze combineren wij met een deel van de retentiegebieden. De beoogde buffergebieden van circa twintig hectare liggen bij de A35/ de Beverdamsweg en in Dakhorst. De noordelijke buffer bij de RW35 wordt van water voorzien door een gemaal dat het regenwater uit een reservoir in de nieuwe woonwijk Zuidbroek pompt. De relatie tussen deze buffer en de regenwaterafvoer in Zuidbroek zal hydrologisch en functioneel goed afgestemd worden. De buffer bij Dakhorst zal van water worden voorzien door de lage delen zo in te richten dat het water er blijft staan na instroom uit de Eksosche Aa en de Doorbraak. Deze buffer heeft op deze manier tevens een retentiefunctie.

De tweede nieuwe ruimtevraag is retentie. Voor opvang van de afvoerpieken van de Bornerbroekse waterleiding en de Eksosche Aa worden langs beide beken retentiegebieden gerealiseerd door de bestaande kades deels te verwijderen. Daarmee ontstaan als het ware uiterwaarden die, afhankelijk van de waterhoogte, tijdens de winter soms onder water staan. Het gaat daar om ongeveer veertig hectare. De waterkwaliteit van het water in de Bornerbroekse waterleiding wordt met de Doorbraak verbeterd omdat er dan alleen landelijk water in de Bornerbroekse waterleiding stroomt. In de Reggevisie wordt het stedelijk en landelijk water zoveel mogelijk gescheiden door het aansluiten van verschillende waterwegen op respectievelijk de zogenoemde Laaglandregge en de Stadsregge.

Voordat de waterwinning, de buffer en het retentiegebied aangelegd worden, worden de soms ernstige vervuilingen gesaneerd. Voorbeeld is de Langkamp. Andere verdachte en ook niet verdachte locaties worden onderzocht en indien nodig gesaneerd. Daarvoor wordt historisch bodemonderzoek verricht ter verkenning van het gebied. In de eerste plaats worden alleen de ernstige verontreinigingen gesaneerd.

Inrichting

In het kader van de Landinrichting wordt ingezet op ruilverkaveling om zo een betere landbouwstructuur te verkrijgen. De huiskavels moeten kunnen groeien en de bereikbaarheid van verder liggende percelen vergroot. De doorsnijding van het gebied door de A35 legt beperkingen op in de bereikbaarheid van de percelen van afzonderlijke bedrijven. Een goede verkaveling en wegennet moeten dit oplossen. Voor een goede landbouw is zeker in dit gebied goed waterpeilbeheer onontbeerlijk.

Het buffer- en retentiegebied kennen verschillende gebruiksvormen. Het buffergebied staat een groot deel van het jaar plas-dras en er worden vijvers aangelegd. Hier zal de betreffende ondernemer inzetten op natuur, eventueel in combinatie met extensieve landbouw, bijvoorbeeld soortenrijk grasland, rietland, broekbos. Het zal van de fysieke toestand ter plaatse afhangen of er iets te doen valt aan agrarisch beheer. Het retentiegebied zal veelal tussen 1 en 20 dagen per jaar onder water staan met soms uitschieters tot 85 dagen. Dit is meestal in de winter. Hier kan worden ingezet op agrarisch natuurbeheer waar kleurrijk grasland en soortenrijk grasland opties zijn. Van uit de waterbeheerders gezien kunnen buffer- en retentiegebieden in eigendom van de boer blijven. Daaraan is een eenmalige beloning gekoppeld voor het beschikbaar stellen van grond of een jaarlijks beloning voor grond en beheer. Er kan ook worden gekozen voor het aankopen van de grond gekoppeld aan een jaarlijkse vergoeding voor beheer.

Voor de groene dienst graslandbeheer zullen structurele beloningen worden opgezet. Omdat er in het Essenlandschap water onttrokken wordt voor de waterwinning zullen de boeren die water leveren, beloond worden voor deze blauwe dienst op basis van het percentage verdroging van het land. In de gebieden die minder dan twintig dagen per jaar onder water staan zullen de beloningen voldoende zijn om een toch vergelijkbaar landbouwendement te halen van de grond. De waterkwaliteit dient gewaarborgd te zijn als de waterwinning start. Daarom worden in het waterwinbeschermingsgebied de boerderijen aangesloten op een (druk)riolering. Wens in de landbouwsector is om alle boerderijen aan te sluiten op de riolering, wat ten goede zal komen aan de grondwaterkwaliteit van het hele projectgebied.

In het kader van de Landinrichting Rijssen worden er fiets- en wandelpaden aangelegd en natuurwaarden hersteld. Dit wordt ingepast in de ruilverkaveling zodat de landbouw genoeg ruimte krijgt en de bedrijven een goede verkaveling krijgen. Aansluitend aan 't Winkel komt tussen de Sluizendijk en de Regge een strook herstelde natuur van 4,8 hectare. Verder wordt het landschap verfraaid: meer erfbeplantingen, herstel en aanleg houtwallen, akkerwallen, essen, steilranden en het plaatsen van karakteristieke Twentse hekken en vogelnestkasten. De heraanplant van mispelebomen die reeds in de vroege Middeleeuwen in het gebied aanwezig waren, geeft het historische karakter een extra impuls. Speciale aandacht gaat uit naar de grote essen in het landschap. Een aantal daarvan worden opgeknapt en er wordt de mogelijkheid geboden om akkerbouwteelt met ruime vruchtwisseling te ontwikkelen. Dat wil zeggen traditionele gewassen telen en een aantrekkelijke beloning krijgen voor het verlenen van deze landschappelijke (gele) dienst. Tenslotte worden de landschappelijke elementen door agrariërs beheerd en daartegenover staat een redelijke beloning.

De A35 dient goed ingekleed te worden in het landschap. Groenbeplantingen rond de weg moeten het zicht op de weg ontnemen maar tegelijkertijd ook de openheid van het gebied intact laten.

Daarnaast wordt ingezet op het behoud van cultuurhistorie (essen en steilranden, historische panden, beeldbepalende boerderijen) en archeologische vindplaatsen (o.a. een mogelijk 13^e eeuwse vrouwenklooster met ‘heerlijkheid’ en ‘dodenakker’, 11^e eeuwse metaalindustrie, spiekers en visserijen). Onderzoek naar cultuurhistorische objecten en panden moet uitwijzen welke voor bescherming in aanmerking komen. Het archeologisch onderzoek loopt en wordt gedaan door de Krans van Bevervoorde.

Het natuurgebiedje Barvoorde wordt behouden. Het buffer- en retentiegebied wordt daarop mede gericht. Dat biedt meer kansen voor behoud van de aanwezige amfibieënpopulatie.

In het deelgebied Rectum (Ruilverkaveling Rijssen in uitvoering) zijn de volgende maatregelen opgenomen:

- aanleg 4.800 m fietspad langs de Regge
- aanleg 900 m insteekweg
- verharding 255 m erftoegangsweg
- aanleg 2 faunapassages onder weg Wierden-Rijssen
- aanleg 1 ha beekdalrandbeplanting (10 m breed)
- aanleg 1 ha lijnvormige elementen/erfbosjes
- erfbeplanting 25 st.
- onderhoud bestaande beplanting: 165 are
- kavelaanvaarding
- inrichting natuurontwikkelingsgebieden: 7,5 ha
- aanleg ca. 9 km wegbeplanting
- ruilverkaveling landbouw: er wordt gestreefd naar 60-80% huiskavel van de bedrijfsground en maximaal 2 kavels per bedrijf

De aanleg van twee transferpunten (’t Winkel en de (bodemverontreinigde) Vuile Maat) in het gebied moeten ervoor zorgen dat de buurtschappen autoluw blijven. De recreanten parkeren hun auto’s bij het transferium aan de rand van het gebied en gaan dan te voet of met de fiets verder. Bij de transferpunten zijn (recreatieve) voorzieningen als: een speelveld, parkeerplekken, fietsenstallingen, informatieborden met een kaart en de startpunten van recreatieve routes. In de bossen rond ’t Winkel wordt een survivalbos aangelegd en is er plaats voor verblijfsrecreatie (appartementen in een verbouwde boerderij). Bij de Vuile Maat in de buurt komen kleine horecagelegenheden en er komt een fiets- en

kanoverhuur. Bij de transferpunten starten dan ook de recreatieve routes. De Rectum-Ypelo route (ca. 25 km) is een uitbreiding van de route zoals in de Landinrichting staat. Die fiets- en wandelroute leidt langs markante plekken als het Mokkelengoor, de boomgaard, de palingkwekerij Woolderink, het nieuwe landbouwmuseum, Dakhorst, de Regge en de Eksosche Aa. Aansluitend op al bestaande wandelpaden worden oude kerkepaden hersteld. Het stuk Kamerink, Schrooten, Goselink/Vollenbroek over de kopakkers naar de Enterweg bij Stegeman zal worden heropend. Langs de Regge worden vissteigers aangelegd, kano’s verhuurd en er kan gewoon genoten worden van de omgeving.

Exploitatie en stimuleren gebruik

Het gebied krijgt een economische impuls door de bijzondere waarden van het gebied in de markt te zetten voor de (rustige) recreant zonder dat de landbouwbedrijven daardoor worden gehinderd in hun bedrijfseconomisch perspectief. Daarnaast zorgt het toepassen van financiële afspraken voor de groene en blauwe diensten voor een bedrijfseconomisch aantrekkelijke inpassing van water en natuur in de landbouw. In goed overleg met de landbouw worden de archeologische en cultuurhistorische rijkdommen in het gebied ten toon gespreid door het plaatsen van maquettes, informatiepanelen en kunst langs de routes. Men kan de archeologische vindplaatsen bekijken en leren over de historie van de omgeving. Recreatieve fiets- en wandelroutes worden opgezet in het gebied. Ontwikkelingen in de landbouw gaan hier samen met ontwikkelingen in recreatie. Door informatie te verstrekken over het landschap met zijn bijzonderheden langs de recreatieve routes wordt de betrokkenheid van de bezoeker bij het landschap groter en zal de waardering groeien.

5.2 Visie de Stadsrand

Grondgebruik

De beleidskaders voor het project in het stadsrandgebied zijn voornamelijk de aan te leggen infrastructuur (A35 en N36), woningbouw Zuidbroek en Structuurplan Almelo. De wijk Zuidbroek wordt een open en groene wijk. Het karakter van het aangrenzende groen-blauwe gebied komt terug in de wijk. Dat wil zeggen dat de verbinding met het buitengebied zo goed mogelijk wordt ingepast in de wijk. Door een goede afstemming van waterbeheer ten noorden en zuiden van de nieuwe rijksweg ontstaat extra ruimte voor groen wonen in de nieuwe woonwijk. De financiële opbrengsten daarvan bieden kansen voor de ontwikkeling van een aanpalend groen uitlooptgebied met één of twee landbouw-landschapsbedrijven.

Ook Almelo wil in de stadsrand een en ander realiseren. De groene long moet worden versterkt en aansluiting houden met het landelijk gebied. Zo zijn er ideeën voor een woonwijk tussen het Twentekanaal en de zandwinningplas de Leemslage en ook ten zuiden van de zandwinningplas lijkt ruimte voor een woonwijk. Ten oosten van Zuidbroek zal de N36 worden doorgetrokken naar de A35. Voor het gebied tussen de N36, de Almelose Aa en het Twentekanaal wordt ingezet op een groen gebied met als functie recreatief uitlooptgebied. De 'Groene Long' van Almelo loopt hier door. Er wordt vanuit de werkgroep gestreefd naar een à twee landschappelijk en recreatief aantrekkelijke landschapsbedrijven met landbouw. Voor nadere uitwerking is overleg met de gemeente Almelo nodig, dit deel van de plankaart is niet ingekleurd.

Inrichting

De agrarische landschapsbedrijven worden gekenmerkt door hun verscheidenheid aan beesten, hoge dichtheid van wandelpaden en heggen en lanen. Het landschap hier moet het karakter van het landschap rond de buurtschappen weerspiegelen. Dus ook hier wordt ingezet op landschapselementen en het plaatsen van Twentse hekken en nestkasten, erfbeplantingen en Mispelbomen.

Verder komen er fietspaden die de stadsrand ontsluiten en het mogelijk maken om over viaducten over de A35 de buurtschappen te bereiken. Daarvoor zijn reeds twee viaducten voorzien in de plannen voor RW 35: bij de Leemslagenweg en de Klumpershoekweg. De beide viaducten worden verbonden door nieuwe fietspaden.

Het effluent van de waterzuiveringsinstallatie in Almelo, dat nu afgevoerd wordt via de Almelose Aa naar de Eksosche Aa, wordt in de toekomst afgevoerd naar het noorden in het kader van de Doorbraak. Zo zal het effluent instromen in de Stadsregge (genoemd in de Reggevisie) die ten noorden van Almelo stroomt. De scheiding van landschappelijk water en stadswater wordt hiermee mede bereikt.

Er is plaats voor verblijfsrecreatie in het gebied ten zuiden van de Almelose Aa en ten westen van de zandwinningplas. Deze plek is daarvoor uitermate geschikt vanwege de goede ontsluiting en ligging. De recreatieplas De Leemslage van de zandwinning is dichtbij en bovendien kan men op de fiets en te voet zo het aantrekkelijke buitengebied in. In de stadsrand wordt de boerderij de 'Droffel' van Hommers beoogd als een cultuurhistorisch landbouwmuseum. De 'Droffel' is voor een museum een uitstekende plek: het ligt dicht bij de Rijssensestraat en bij Wierden. In dit museum kunnen ook de archeologische schatten die gevonden zijn in het gebied ten toon worden gesteld.

Exploitatie en gebruik

Agrarische bedrijvigheid en gebruik van de groene ruimte is vooral gericht op ondersteuning van de recreatieve functie. De agrarische landschapsbedrijven vervullen deze functie en krijgen daarvoor aanvullende inkomsten. Die inkomsten komen uit de verkoop van streek- en/of boerderijproducten, maar ook uit betaling voor de landschapsdienst die de landschapsboeren leveren. De landschapsbedrijven zijn zo samen met het museum een versterking van de recreatieve exploitatie voor het gehele gebied.

5.3 Visie Coulissenlandschap

Grondgebruik

Het Coulissenlandschap ligt in zijn geheel in de Landinrichting Enter (in voorbereiding). In het zuiden wordt het Coulissenlandschap begrensd door de Bornerbroekse waterleiding. In het oosten vormt de gemeentegrens de plangrens, maar het aanliggende gebied heeft een sterke fysieke en sociale samenhang met het deelgebied Coulissenlandschap. Hier zal de Doorbraak een plaats krijgen. De visie voor het Coulissenlandschap is: ruimte voor landbouw in een aantrekkelijk landschap waarin een goede combinatie is gemaakt tussen landbouw, waterretentie, cultuurhistorie en recreatie. Er zijn in het gebied voor de landbouw genoeg kansen om rendabel te blijven bestaan. Daar hoort wel bij dat er ruimte wordt gecreëerd voor vergroting en extensivering. Een grotere huiskavel en een beperking van het aantal veldkavels tot één per bedrijf zijn hierbij voorwaarden en ook een goede waterhuishouding is onontbeerlijk. De doorsnijding van het gebied door de A35 beperkt de bereikbaarheid van de percelen van afzonderlijke bedrijven. Een goede verkaveling en bijpassend wegennet moeten dit oplossen.

Inrichting

Structuurverbetering in de landbouw is nodig. De Landinrichting Enter waarin ook vrijkomende gronden worden opgenomen zorgt voor een goede verkaveling. Beplanting van heggen en houtwallen is daarop afgestemd. Er komt een zorgboerderij en er is ruimte voor kinderopvang. De agrariërs kunnen op vrijwillige basis hun erven verfraaien met bijvoorbeeld hoogstamfruitbomen, eiken en mispelbomen, historische gebouwen worden behouden en ook hier wordt aangestuurd op het plaatsen van nestkasten en Twentse hekken. Langs de Eksosche Aa wordt een retentiegebied ingericht waarin piekafvoeren kunnen worden opgevangen en het waterpeil kan worden beheerst. Dit retentiegebied wordt beheerd door boeren tegen een structurele beloning. Aanvullende (inhoudelijke en financiële) afspraken over de beoogde natuurwaarden in deze retentiegebieden moet de aantrekkelijkheid voor de rustige recreant vergroten. Naast deze natuur komt er in het zuiden ook natuur: de Doorbraak wordt gerealiseerd en het reservaat Mokkelengoor wordt uitgebreid met een nieuw reservaatgebied. De nieuwe waterweg in het kader van de Doorbraak komt langs de noordzijde van het reservaatgebied rond het Mokkelengoor.

Als de Doorbraak wordt gerealiseerd is het noodzakelijk het speelpleintje van de Ypeloschool te verplaatsen. Hierbij wordt ook het herstel van de oude gracht rondom de school meegenomen om de landschappelijke inpassing van het schooltje te versterken. Bovendien biedt het kansen voor de natuur- en milieueducatie voor de schoolkinderen.

In het gebied is een fietsroute gepland langs de Eksosche Aa en zal indien mogelijk door en langs het retentiegebied gaan. Uit de gesteldheid van de bodem ter plaatse moet blijken of er gekozen moet worden voor half-verharding met bijvoorbeeld een schelpenpad of puin.

In het Structuurplan van Almelo is juist oostelijk van het plangebied een zoeklocatie voor een lokaal bedrijventerrein opgenomen. Vanuit de bestaande situatie in het landelijk gebied is een samenhangende versterking gewenst. Afhankelijk van de besluitvorming over het RBT moet worden gezien hoe hier mee om te gaan.

Exploitatie/beheer en stimuleren gebruik

De landschappelijke elementen als houtwallen, steilranden en solitaire eiken zullen worden tegen een redelijke beloning onderhouden om het gebiedsgebruik te stimuleren. Dat kan een succes worden als de waardering voor het landschappelijk onderhoud groeit. Die waardering heeft extra aandacht nodig. Het landschap dient daarvoor gepromoot te worden en dat kan in combinatie met recreatie. Zo kan de verblijfsrecreatie in de Stadsrand bijdragen aan een mooi landschap en meer waardering voor dat landschap, door reclame te maken en informatie te geven. Het verzorgen van arrangementen waarin de bezoeker geheel wordt opgevangen (logies en ontbijt, fiets- en kanoverhuur, routes, diner etc.) wordt gestimuleerd.

In de Ypeloschool is ook een buurtcentrum gepland. Dit centrum kan verschillende functies vervullen. Naast dat het een ontmoetingsplek is voor de buurt en de jongeren, kan het ook een educatiepunt voor natuur en milieu zijn, een plek waar cursussen kunnen worden gegeven over beheer van houtwallen, mispelmomen en erfbeplantingen, een startpunt voor excursies over natuur, archeologie of cultuurhistorie et cetera. De cursussen en informatieverstrekking vergroten de samenhang van de Buurtschap en de betrokkenheid van de bezoekers met het gebied. Dit zal de waardering voor het gebied vergroten en het draagvlak voor behoud van de groene ruimte versterken.

5.4 Visie Houtwallenlandschap

Grondgebruik

De Ruilverkaveling Enter (in voorbereiding) zal na het uitkomen van het Raamplan (begin 2004) in uitvoering worden genomen. De volgende maatregelen zijn opgenomen:

- *ruilverkaveling landbouw: er wordt gestreefd naar 60% huiskavel bij het bedrijf en 100% huiskavel voor de melkveebedrijven. Verder max. 2 kavels per bedrijf*
- *aanleg 700 m fietspad (Leijerweerdsdijk)*
- *aanleg van ca. 7 ha singels.*
- *Aanleg ca. 29 ha landschapselementen (retentie) aangelegd (is in het VOP/MER van Enter als nieuwe natuur aangegeven) te noorden van de Bornerbroekse waterleiding (Doorbraak) langs de Eksosche Aa*
- *inrichten ca. 100 ha lage gronden langs Regge en Eksosche Aa als natuur en landschap*

Het Houtwallen landschap valt ook onder de Landinrichting Enter. De visie voor het houtwallenlandschap is een combinatie van landbouw, natuur, landschap (houtwallen), recreatie en water. Van het kleine gebiedje tussen de Regge, de Bornerbroekse waterleiding en de Eksosche Aa ligt het zuidelijk deel in de provinciale ecologische hoofdstructuur.

Er komt dan ook beekbegeleidende natuur langs de Regge en de Eksosche Aa. De Regge gaat weer meanderen en natuurwaarden in het stroomgebied worden hersteld. Ook in het kader van de Doorbraak wordt (agrarische) natuur hersteld. Deze gebieden kunnen deels door agrariërs worden beheerd.

Rond het Mokkelengoor wordt een nieuw reservaatgebied aangelegd als uitbreiding van het natuurgebied. In het grootste deel van het Houtwallenlandschap krijgt de landbouw de ruimte om verder te groeien, maar in het grensgebied met de aangelegde natuur wordt extensiever geboerd. Daar vindt graslandbeheer en/of randbeheer plaats met het oog op kleurrijkheid of soortenrijkdom.

Inrichting

Het landschap wordt op vrijwillige basis verfraaid met erfbeplantingen, Twentse hekken en landschappelijke elementen als houtwallen, steilranden, essen en solitaire eiken. Aandacht voor de vogels is er door aanplant van houtwallen en plaatsen van nestkasten. Extra aandacht gaat naar de houtwallen die zoals naar wens langs (akker)randen worden geplaatst. Een afstemming vindt plaats met de gewenste kavelstructuur binnen de landbouw. De landschappelijke elementen worden door agrariërs beheerd en daartegenover staat een aantrekkelijke beloning.

Langs de Regge en de Eksosche Aa zal natte natuur aangelegd worden met een retentiefunctie. Langs de Bornerbroekse waterleiding wordt gestreefd naar een ecologische verbindingzone: een zone van ongeveer 25 meter weerszijden van de Bornerbroekse waterleiding, samen ongeveer drie hectare. Ook wordt een reservaatgebied rond het Mokkelengoor gerealiseerd van ongeveer 30 hectare.

Exploitatie en stimuleren gebiedsgebruik

De Eksosche Aa tussen 't Ekso en Ypelo wordt als 'as voor extensieve recreatieve' ontwikkeld (in aansluiting met het transferium bij 't Ekso als recreatief knooppunt). Hier zijn mogelijkheden om te kanoën, te vissen, te wandelen en te fietsen. Daarnaast kan er veel over het gebied en de historie gelezen worden op informatieborden en of maquettes. Samen met een theehuisje in Ypelo en het multifunctionele buurtcentrum geven ze invulling aan de recreatieve mogelijkheden. Dit komt de leefbaarheid van de buurtschappen ten goede en de waardering voor het gebied wordt groter. De 14^e eeuwse burcht De Koehorst (nu de erven Klein en Groot Langeler) is een (nog niet erkend) archeologisch monument. Ingezet wordt op officiële erkenning zodat het pand wordt behouden.

5.5 Visie Buurtschap 't Ekso

Grondgebruik

Dit relatief kleine gebied ten zuiden van de Regge en 't Ekso ligt geheel in de provinciale ecologische hoofdstructuur en de Landinrichting Enter. De landbouw wordt hier beperkt door de beschikbare ruimte. In het zuiden ligt de Keizersweg en de parallelweggetjes. Dit is in praktijk een fysieke grens voor de landbouw. Dat zorgt ervoor dat in het gebiedje slechts weinig ruimte is voor uitbreiding. Uitkopen van een aantal bedrijven geeft meer ruimte voor de blijvers die verder willen ontwikkelen.

Inrichting

Een (klein) deel van dit gebied wordt ingericht met natte natuur rond de Regge (circa 5 ha). Verder worden er singels en landschapselementen aangelegd en onderhouden. De landschappelijke elementen worden tegen een aantrekkelijke beloning door agrariërs beheerd. Langs de Regge zijn er mogelijkheden voor agrarisch natuurbeheer. Het landschap zal verder worden verfraaid met erfbeplantingen, Twentse hekken en Mispelbomen. En ook hier worden nestkasten opgehangen.

In het gebied wordt kleinschalige horeca gepland. Zo kunnen de recreanten die vanuit het transferpunt bij de Vuile Maat vertrekken ook hier bijdragen aan de verdienmogelijkheden. De horeca zal op een zodanige locatie komen dat het niet de landbouw in de weg staat als het gaat om stankhinder. Vanuit het bungalowpark de Elsgraven komt een recreatieve (wandel)route die door het gebied gaat langs bestaande wandelpaden. De kerkepaden ten noorden van de Regge (deelgebied Essenland-schap) zullen hierop gaan aansluiten zodat er een rondje gelopen kan worden rond 't Ekso, de Regge en het transferium op de Vuile Maat.

Exploitatie en stimuleren gebiedsgebruik

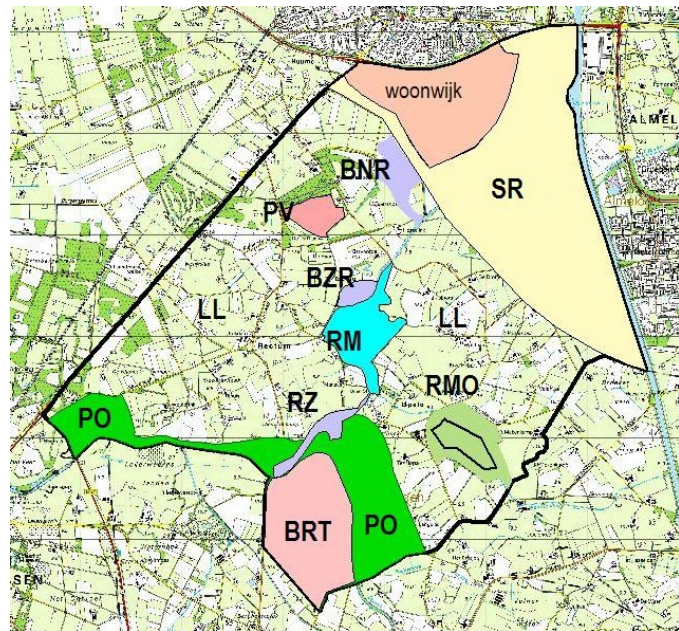
De kleinschalige horeca, wandelroutes en het aantrekkelijke landschap dragen bij aan verdiensten in de recreatiesector. De agrariërs die bijdragen aan natuur en landschap krijgen hiervoor een beloning.

5.6 Meervoudig gebruik en dienstverlening

Hiervoor zijn de deelgebieden genoemd die in de visie een eigen inrichting en exploitatie krijgen. Binnen die deelgebieden zijn er gebieden waar meerdere wensen tegelijk voorkomen. Op deze plaatsen wordt ingezet op meervoudig ruimtegebruik.

Dat zijn de volgende gebieden:

- Landbouw en landschap (LL)
- Buffer Noord en Retentie (BNR)
- Buffer Zuid en Retentie (BZR)
- Retentie Midden (RM)
- Retentie zuid (RZ)
- Reservaat Mokkelengoor (RMO)
- PEHS overige (PO)
- Buurtschap (BRT)
- Stadsrand (SR)
- Puttenveld (PV)

Landbouw en landschap (LL)

Het grootste deel van dit deelgebied is gericht op de combinatie van gangbare landbouw 2020, landschap en deels cultuur. Hier wordt binnen de landbouwwontwikkeling ingezet op aanleg en onderhoud van landschapselementen, erfbeplantingen, cultuurhistorie en archeologie. Voor beheer van landschappelijke elementen en cultuurhistorische elementen is een betalingsconstructie nodig. Een deel van het gebied (binnen het Essenlandschap) ligt in de invloedssfeer van de waterwinning. Hier vindt een beperkte verdroging van landbouwgrond plaats en is sprake van grondwaterbeschermingsgebied. In dat gebied wordt dus naast landbouw aan waterproductie gedaan, de meervoudigheid in het ruimtegebruik. De betaling voor die blauwe dienstverlening dient structureel te zijn.

In dit deelgebied wordt niet *extra* ingezet op extensivering anders dan vanuit de bedrijfsontwikkeling gewenst is. De extensivering van landbouwbedrijven vindt plaats door het in de bedrijfsvoering opnemen van gronden waar meervoudig ruimtegebruik plaatsvindt. Met andere woorden het in de bedrijfsvoering opnemen van die gronden die niet voor 100 % worden benut voor agrarische productie. Deze toegevoegde gronden maken het bedrijf in zijn geheel minder intensief. Deze gronden zijn in dit gebied de hectares die naast agrarische producten ook water leveren.

Buffer Noord met retentie (BNR)

In het Buffergebied Noord wordt water ingelaten. Hierdoor staat het gebied een groot deel van het jaar plas-dras. Het ingelaten water komt bij hevige buien, ook in de zomer, uit de woonwijk Zuidbroek. In de woonwijk hoeft daarvoor geen extra maatregel getroffen te worden. Hier is geen plaats voor gangbare landbouw.

De buffer is een plaats voor natte natuur gecombineerd met rustige recreatie door wandelaars en vogelaars. De meervoudigheid in gebruik in dit gebied ligt in de combinatie van retentie Eksosche Aa, piekberging Zuidbroek, waterbuffering voor de waterwinning, recreatie en natuur. De grond is in eigendom van het waterwinbedrijf maar kan door agrariërs worden beheerd. De betaling bestaat uit: een groene dienst (natuurwaarden) gecombineerd met blauwe diensten (waterbuffering retentie en piekberging voor de nieuwbouwwijk Zuidbroek) en aantrekkelijk landschap (een gele dienst).

Buffer Zuid en Retentie (BZR)

In het Buffer/retentiegebied wordt een combinatie gemaakt van buffer en retentie. De piekafvoeren van de Bornerbroekse waterleiding en de Eksosche Aa worden opgevangen (retentie) en ze worden gebruikt om bepaalde percelen plas-dras te zetten (buffering). Hier kan in de delen die geen bufferfunctie hebben beperkt landbouw worden bedreven. Te denken valt dan aan extensief graslandbeheer gericht op soortenrijkdom. Deze gebieden worden ook ontsloten voor fietsers en wandelaars. Het opvangen van water is een blauwe dienst en het produceren van soortenrijk grasland een groene dienst.

Retentie Midden (RM)

In de overige retentiegebieden wordt graslandbeheer nagestreefd. De landbouw kan gangbaar blijven maar er staat soms tot 20 dagen water op het land en is soms drassig. Dat is meestal in de winter als de koeien niet meer in de wei staan. Het beheer is gericht op kleurrijk grasland. Hierdoor wordt het landschap recreatief aantrekkelijker. In deze gebieden wordt aan een goede betalingsconstructie voor deze meervoudige (blauw-gele) dienst gewerkt. In combinatie met fiets en wandelpaden wordt het ook daadwerkelijk aantrekkelijk.

Voorbeeld van meervoudige dienstverlening door bedrijf

	Type A	Type B	Type C	►
Functionies	1 ha	1 ha	1 ha	...
Buffer	x	x		...
Retentie	x	x		...
Kleurrijk grasland			x	...
Soortenrijk grasland	x	x		...
Recreatief aantrekkelijk		x	x	...
... ▼	...	...	...	...

Voorbeeld van een melkveehouderij die deels in buffer- en in retentiegebied ligt. Het huidige bedrijf (25 ha) groeit naar een omvang van 40 ha waarvan:

30 ha gangbaar grasland en de volgende 'bouwstenen':

5 ha bouwsteen grasland Type B

5 ha bouwsteen grasland type C

Bouwstenen van een bedrijf zijn stukken grond (1 ha bijv.) met eigen grondgebruik en combinatie van functies en diensten. Vijf ha bouwsteen type B betekent dat de retentiefunctie gecombineerd wordt met de bufferfunctie en tegelijkertijd ook natuurwaarden worden geproduceerd door soortenrijk grasland te beheren. Soortenrijk grasland draagt bij aan een aantrekkelijk landschap en de vergoeding voor het beheer komt uit een landschapsfonds, uit Programma Beheer of wordt door de partij die de dienst afneemt betaald.

De vijf ha bouwsteen type C draagt bij aan de aantrekkelijkheid van het landschap en deze gele dienst wordt vergoed uit een landschapsfonds of door de partij die de dienst afneemt

Retentie zuid (RZ)

Voor het retentiegebied zuid geldt een ander gebruik. Het gebied ligt in de Provinciale Ecologische Hoofdstructuur dat grenzen stelt aan het landgebruik. In bepaalde delen van de PEHS is agrarisch landgebruik gewoon toegestaan maar langs de Regge en de Eksosche Aa wordt ingezet op soortenrijkdom en natte natuur met extensief agrarisch nevengebruik. Het beheer kan in handen van de boeren blijven die voor het leveren van deze meervoudige dienst (groen en blauw) ook worden betaald.

Reservaat Mokkelengoor (RMO)

Het al aanwezige reservaatgebied rond het natuurgebied Mokkelengoor wordt uitgebreid om herstel en behoud van deze bijzondere natuur te realiseren. Het nieuwe reservaatgebied heeft het predikaat nieuwe natuur gekregen. Vanwege de natuurdoelstelling - ven, broekbos en schraal orchideerijk grasland - is particulier beheer hier slechts beperkt mogelijk.

Buurtschap (BRT)

De Buurtschap 't Ekso is een klein gebied met grotendeels gangbare landbouw. Wel wordt hier langs de Regge natte natuur aangelegd. Hier is ruimte voor agrarisch natuurbeheer als groene dienst. Bij de Vuile Maat, een voormalig vuilstort met verontreinigde bodem, net boven dit deelgebied is een transferium gepland waar recreanten hun auto kwijt kunnen. Van daaruit kan men de Buurtschap in. Daarom zal ook worden ingezet op recreatieve voorzieningen. De aan te leggen landschapselementen kunnen door boeren worden onderhouden. Daarmee leveren zij een gele dienst waarvoor betaling moet worden geregeld.

PEHS overige (PO)

Het deelgebied "PEHS Overig" is het deel van de PEHS dat niet Buurtschap 't Ekso is en niet in een van de retentiegebieden ligt. Hier is sprake van gangbare landbouw met agrarisch (rand)beheer en het inzetten op kleurrijk grasland. Zowel het leveren van de groene als de gele dienst worden betaald. Ook is hier plaats voor fietspaden, wandelpaden en speelvelden. Het meervoudig gebruik van het land is hier dus gericht op landbouw, agrarische natuur, landschapsverfraaiing en recreatie.

Stadsrand (SR)

Een of twee landschapsbedrijven met landbouw in de Stadsrand leveren mogelijkheden voor recreatie, dragen bij aan cultuurhistorie en landschap door het onderhouden en aanleggen van landschapselementen en produceren bovendien agrarische natuur en landbouwproducten. Deze bijzondere meervoudige dienstverlening vereist een speciale betalingsconstructie. Het ligt voor de hand om bij de ontwikkeling van woningen in dit deelgebied het ontwikkelen van deze bedrijven mee te nemen.

Puttenveld (PV)

In het puttenveld is agrarisch medegebruik niet mogelijk. Het beheer van het veld kan door agrariërs worden uitgevoerd.

6 Actieprogramma en indicatie financieringsbehoefte en kosten

Benodigd vervolg

Hiervoor is de ontwikkelingsvisie geschetst vanuit de indeling landschappen (Essenlandschap, Houtwallandschap etc.) en vanuit een indeling van gebieden met meervoudig gebruik (buffer met retentie etc.). De uitvoering van de visie vraagt om enerzijds een programmatische aanpak door de werkgroep en anderzijds om gerichte acties.

Kenmerkend voor de programmatische aanpak is dat samenwerking en een integrale benadering noodzakelijk zijn. Voorbeelden zijn: het regelen van groene, blauwe, gele en rode diensten, met name waar er meer dan 2 worden gestapeld. In het verlengde daarvan moeten bedrijfsontwikkelingen nabij gebieden met meer functies (bijvoorbeeld landbouw, retentie, natuur en landschap) en in nauw overleg met gemeente Almelo de ontwikkeling voor de stadsrand met landschapbedrijven. In feite gaat het hier om de nadere uitwerking in een uitvoeringprogramma van de verschillende gebieden voor meervoudig gebruik. Dit dient te worden opgepakt in onderling samenhangende projecten. Voorop staat dat er algemene afspraken gemaakt worden over de betalingsconstructie en financieringsconstructie voor de verschillende diensten in het hele projectgebied. Deze overkoepelende afspraken over betalingsconstructies en financieringsconstructies zijn een voorwaarde voor de uitvoerbaarheid van inrichtingsmaatregelen van het gebied. De verkaveling en inrichting (hydrologisch, fysiek en aanleg van elementen) van een bepaald gebied moeten natuurlijk aangepast zijn aan de manier van betalen.

Voor de uitvoeringsacties geldt dat het op zich veelal gaat om (meer objectgerichte) afzonderlijke sectorale inrichtingsactiviteiten. Voorbeelden zijn de aanleg van fiets- en wandelpaden, aanleg van singels, plaatsen van nestkasten etc. Deze inrichtingsacties kunnen betrekking hebben op een of meerdere deelgebieden en kunnen mits algemene afstemming is gewaarborgd, buiten samenwerkingsverbanden worden opgepakt.

Om een beeld te krijgen van wat de dienstverlening kan betekenen in het gebied, moeten voorbeeldprojecten worden opgestart met bijvoorbeeld twee tot vier bedrijven. Hierin wordt samen met de ondernemer op basis van zijn wensen, de bedrijfsvoering en gewenste bedrijfsontwikkeling een ontwikkelingstraject opgesteld. In dat traject wordt de opbouw van verschillende bouwstenen voor meervoudigheid uitgewerkt. Tegelijkertijd wordt een passende en aantrekkelijke betalingsconstructie opgezet. De voorbeeldbedrijven hebben tot doel andere bedrijven uit te nodigen eenzelfde ontwikkeling door te maken. Deze aanpak zorgt voor directe terugkoppeling en maatwerk in het bepalen van de financiering. Een handreiking daarvoor met te nemen keuzes worden voorbereid.

Bij het opzetten van de financieringsconstructie moet ook worden ingespeeld op de mogelijkheid om van subsidies gebruik te maken voor extensiveringsactiviteiten. Hierbij moet worden bedacht dat de extensivering van de melkveehouderij in de Visie Waterland Wierden het resultaat is van het combineren van diensten op hectare niveau (bouwstenen voor meervoudig gebruik) en niet een doel op zich. Door meerdere 'bouwstenen' in het bedrijf op te nemen in het groeiproces komen er naast hectares gangbaar productiegrasland ook stukken grond voor met een lage(re) productie. Het betreft enige honderden hectaren waardoor de bedrijven groter worden en de veebezetting op bedrijfsniveau daalt.

Concretisering acties

Om een integrale aanpak van acties te bewerkstelligen zijn afspraken nodig en moeten betrokkenen inzicht krijgen in de mogelijkheden om de gewenste ontwikkeling in gang te zetten. Daarvoor is het Actieprogramma opgesteld zoals in tabel A kort en hieronder uitgebreider staat.

In het programma plan voor de Werkgroep Waterland Wierden zijn voor de komende vier jaar vier verschillende soorten acties aangegeven (deel I van tabel A, zie bijlage 3):

1. Algemene acties:

- o gewenste inrichtingsacties afstemmen met de Landinrichtingen en gemeente Almelo
- o bestuurlijk overleg tussen de betrokken partijen
- o monitoring proces en communicatie werkgroep

2. Acties met betrekking op de dienstverlening:

- o Formaliseren van samenwerkingsverband afnemers diensten
- o -regelen financieringsconstructie: middelen bundelen en contracten vormgeven
- o Tegelijkertijd pilots opzetten om de praktische betekenis van de dienstverlening in beeld te brengen en de financieringsconstructies en betaling daarop in te stellen
- o regelen betalingsconstructies per deelgebied: normbedragen vaststellen, maatwerk leveren, continuïteit verzekeren

3. Acties met betrekking op het gehele gebied:

- o Opzetten van marketing en verkoop gebied.
- o regelen communicatie over voortgang en resultaten van pilot-project(en), inrichtingsacties, Landinrichting etc.
- o monitoring ontwikkeling projecten, inrichtingsacties, Landinrichting etc.

4. Acties die maatwerk vereisen:

- o nadere invulling van de ontwikkelingsvisie in bedrijfsontwikkelingstrajecten
- o hierbij speciale aandacht voor het/de landschapsbedrijf(ven) in de Stadsrand
- o afstemming van gewenste functies van de gebieden in de bedrijfsvoering: onderdeel van de demonstratie projecten. Bijvoorbeeld: Hoe nemen bedrijven het beheer van buffer/retentiegebied op in de toekomstige bedrijfsvoering?

De inrichtingsacties zijn genoemd in deel II van tabel A (bijlage 3). Deze acties zullen worden uitgevoerd tussen 2004 en 2012.

Indicatie financieringsbehoefte en kosten

Om een kwantitatief beeld te kunnen geven van de opgave is - uitgaande van de wensenkaart en ontwerpschets- een schatting gemaakt van de omvang van inrichtingswerken, bedrijfsontwikkeling en exploitatiebehoefte. Daarbij zijn zaken als “versterking landschap karakter” en “toegankelijkheid” vertaald in meters pad, hectare natuur, meters beplanting et cetera. De opgave schetst een lange termijn opgave.

De schatting is samengevoegd in overzichtstabel (tabel B, bijlage 3). Daarin zijn ook de mogelijke financiers opgenomen: In de vervolgfase moeten over de dekking van de kosten per actie concrete afspraken worden gemaakt.

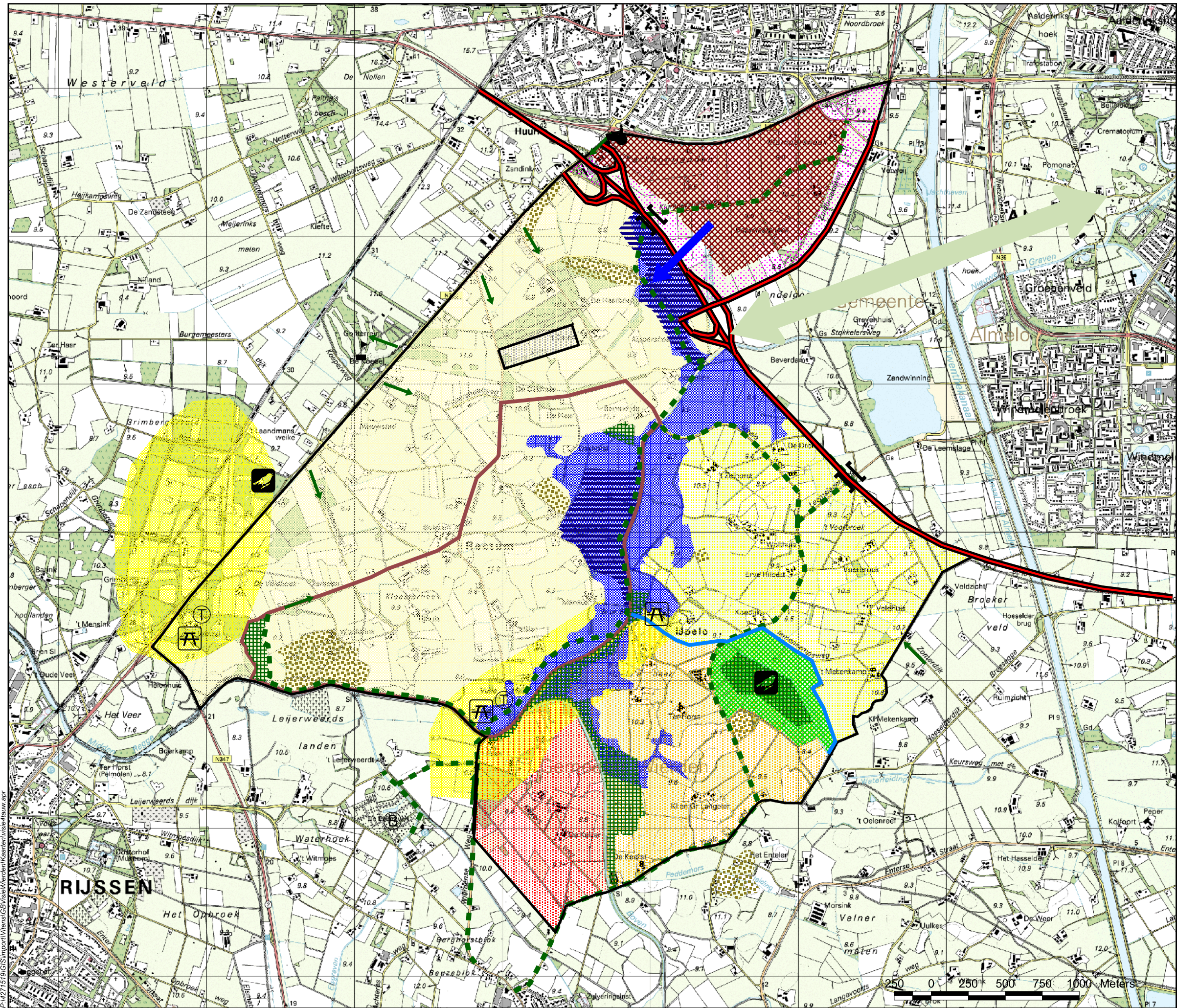
Om de totale kosten inzichtelijk te maken is ook een tabel bijgevoegd met indicatieve kosten: Tabel C (bijlage 3). Hierin staan sommaties van de totale kosten voor inrichting, aankoop, en de omvang van de totale exploitatiekosten. De exploitatiekosten per jaar zijn indicaties voor jaarlijkse bedragen. De werkelijke bedragen hangen af van de financieringsconstructie en wijze van betaling.

Bijlage 1 Visiekaart

Bijlage 2 Lijst van aanwezigen

A. Ten Thije
A.J.M. Jansen
B. Meeuwissen
A.F. Kiers
R. A. P. Te Wierik
A.D. Ooms
H. Brummelman
A. Hoornsman
F. Bonnema
G. W. Tuinstra
H. M. Meenhuis
V. Bremmer
J. Maassen van den Brink
L. F. Heitbrink
M. Knigge
C. J. M. Ooms
T. Klomphaar
D. van Hasselt
R. Bartels
W. Tijink
T. Hesselink
R. Klem
F. Lentelink
J. Sasbrink
R. Ekkelenkamp
J. Then Dam
B. Hommers
F.J. Eggerink
G. Busker-Vollenbroek
J. Rietberg
G. Bierema

Gemeente Wierden/voorzitter
Vitens/secretaris (tot 8-03)
Tauw, secretaris (v.a. 8-03)
Gemeente Wierden
Gemeente Wierden
GLTO Wierden
GLTO (tot 8-03)
GLTO (v.a. 8-03)
Vitens (v.a. 8-03)
DLG
Plaatselijk Belang Rectum-Ypelo
Plaatselijk Belang Rectum-Ypelo
Landinrichting Rijssen
Waterschap Regge en Dinkel
Landschap Overijssel
Provincie Overijssel
Staatsbosbeheer
Rijkswaterstaat
De Groene Toer
Ruilverkaveling Enter
Twentse Krans
Provincie Overijssel
IVN Rijssen
Stichting Natuur en Milieu

Recreatie

- Ⓟ Bungalowpark
- ⚑ Golfbaan
- 🌿 Natuurgebied
- Ⓜ Recreatiepunt
- Ⓢ Transferpunt
- 🚗 Landbouwmuseum
- ➡️ Berging neerslag Zuidbroek
- ➡️ Ingang recreatieve routes
-]] Onderdoorgangen
- ↔️ "Groene Long"
- ▭ Projectgrens
- "De doorbraak"
- Tracé Rijksweg A35
- - - - - Fietsroutes
- ▨ Toekomstig puttenveld
- ▨ Natuur
- ▨ Reservaat Mokkellengoor
- ▨ Toekomstige woonlocatie Zuidbroek
- ▨ Hoge archeologische waarden
- ▨ Archeologisch beschermingsgebied
- ▨ Buffers
- ▨ Retentiegebied
- ▨ Recreatieve rondgang
- ▨ Deelgebied stadsrand
- ▨ Deelgebied houtwallandschap
- ▨ Deelgebied essenlandschap
- ▨ Deelgebied coulissenlandschap
- ▨ Deelgebied buurtschap 't Ekso

Visiekaart Wierden

Schaal :	1:25000
Datum :	01-10-2003
Getek. :	vwv
Bijlagenr. :	1

